МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

СВЕТИ НИКОЛЕ

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПСИХОЛОГИЈА

СТУДИСКА ПРОГРАМА: ПСИХОЛОГИЈА ВО СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

ВЛИЈАНИЕТО НА ВОЗРАСТА НА РОДИТЕЛИТЕ ВРЗ ТИПОТ НА РЕЛАЦИИ СО ДЕЦАТА ВО СЕМЕЈСТВОТО

(МАГИСТЕРСКИ ТРУД)

СТУДЕНТ: ТАМАРА ТРЕНЧЕВСКА

БРОЈ НА ИНДЕКС: М234006

МЕНТОР: ДОЦ. Д-Р МИЛЕНА СПАСОВСКА

Свети Николе 2025

МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

ФАКУЛТЕТ ЗА ПСИХОЛОГИЈА

СТУДИСКА ПРОГРАМА

Тема

Влијанието на возраста на родителите врз типот на релации со децата во семејството

Кандидат

Тамара Тренчевска

Комисија за оценка:

1. Претседател, проф. д-р _____

2. Член, проф. д-р _____

3. Член, проф. д-р _____

Свети Николе 2025

ИЗЈАВА ЗА ОРГИНАЛНОСТ

Јас, Тамара _____, изјавувам дека магистерскиот труд што го поднесувам на тема „Влијанието на возраста на родителите врз типот на релации со децата во семејството“ е оригинален труд, односно е мој самостоен труд, базиран за стручна литература и претходни истражувања, согласно назначените референци кои соодветствуваат на посочените делови од трудот. Целото истражување е лична и самостојна работа.

Свети Николе, септември 2025 година Тамара _____

Индекс бр. _____

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела 1. Пол на испитаниците 48
Табела 2. Возраст на испитаниците 48
Табела 3. Образование на испитаниците 48
Табела 4. Живеалиште на испитаниците 49
Табела 5. Тврдење бр.1: Споделувам нежна, топла врска со моето дете 49
Табела 6. Тврдење бр.2: Моето дете и јас секогаш се бориме еден со друг 50
Табела 7. Тврдење бр.3: Ако е вознемирено, моето дете ќе бара утеха од мене 50
Табела 8. Тврдење бр.4: Моето дете се чувствува непријатно со физичка наклонетост или допир од мене 51
Табела 9. Тврдење бр.5: Моето дете ја цени својата врска со мене 51
Табела 10. Тврдење бр.6: Моето дете се чувствува повредено или засрамено кога го коригирам 52
Табела 11. Тврдење бр.7: Моето дете не сака да прифати помош кога му е потребна ..52
Табела 12. Тврдење бр.8: Кога го пофалувам моето дете, тоа блеска од гордост 53
Табела 13. Тврдење бр.9: Моето дете силно реагира на разделба од мене 54
Табела 14. Тврдење бр.10: Моето дете спонтано споделува информации за себе 54
Табела 65. Тврдење бр.11: Моето дете е премногу зависно од мене 54
Табела 16. Тврдење бр.12: Моето дете лесно се налутува на мене 55
Табела 77. Тврдење бр.13: Моето дете се обидува да ме задоволи 55
Табела 18. Тврдење бр.14: Моето дете чувствува дека го третирам неправедно 56
Табела 8. Тврдење бр.15: Моето дете бара помош од мене кога навистина не му е потребна 57
Табела 20. Тврдење бр.16: Лесно е да бидам во синхронизација со чувствата на моето дете 57
Табела 21. Тврдење бр.17: Моето дете ме гледа како извор на казна и критика 58
Табела 9. Тврдење бр.18: Моето дете изразува повреденост или љубомора кога поминувам време со други деца 58
Табела 23. Тврдење бр.19: Моето дете останува налутено или е отпорно откако ќе биде дисциплинирано 59

Табела 24. Тврдење бр.20: Кога моето дете се однесува лошо, реагира на мојот поглед или тон на гласот 59
Табела 25. Тврдење бр.21: Справувањето со моето дете ми ја одзема енергијата 60
Табела 26. Тврдење бр.22: Забележав дека моето дете ги копира моите однесувања или начини на правење работи 60
Табела 107. Тврдење бр.23: Кога моето дете е во лошо расположение, знам дека ќе имаме долг и тежок ден 61
Табела 28. Тврдење бр.24: Чувствата на моето дете кон мене можат да бидат непредвидливи или да се менуваат одеднаш 61
Табела 29. Тврдење бр.25: И покрај моите најдобри напори, не се чувствувам пријатно како моето дете и јас се разбираме 62
Табела 30. Тврдење бр.26: Често размислувам за моето дете кога сум на работа 63
Табела 31. Тврдење бр.27: Моето дете плаче или моли кога сака нешто од мене 63
Табела 32. Тврдење бр.28: Моето дете е подмолно или манипулативно кон мене 64
Табела 33. Тврдење бр.29: Моето дете отворено ги споделува своите чувства и искуства со мене 64
Табела 11. Тврдење бр.30: Моите интеракции со моето дете ме прават да се чувствувам ефективно и самоуверено како родител 65
Табела 35. Дескриптивна статистика за сите 30 тврдења (на скала 1–5) 66
Табела 36. Нивоа на блискост, конфликт и зависност во односот родител – дете 68
Табела 37. Испитување на X0 70
Табела 38. Испитување на X1 71
Табела 39. Пост-hoc тест – Tukey HSD за Хипотеза 1 71
Табела 40. Испитување на X2 72
Табела 41. Испитување на X3 72
Табела 42. Испитување на нормалност на дистрибуцијата на одговорите 73
Табела 43. Испитување на X4 74
Табела 44. Испитување на X5 74
Табела 45. Испитување на X6 74
Табела 46. Испитување на X7 75
Табела 47. Испитување на X8 76

ЛИСТА НА СЛИКИ

Слика 1. Клучни разлики во комуникација кај помлади и повозрасни родители 26
Слика 2. Клучни долгорочни ефекти на родителската возраст врз социо-емоционалното здравје на децата 32

СОДРЖИНА

ВОВЕД 10
I. теоретски приод кон истражувањето 12
1. РОДИТЕЛСКА И СЕМЕЈНА ДИНАМИКА 12
1.1. Влијание на родителската возраст врз традиционалните и модерните родителски улоги 12
1.2. Влијание на родителската возраст врз традиционалните и модерните родителски улоги 14
2. ТЕОРИИ ЗА ПРИВРЗАНОСТ И СТИЛОВИ НА РОДИТЕЛСТВО ПОВРЗАНИ СО ВОЗРАСТА 19
2.1. Возраст и родителска приврзаност 19
2.2. Возраст и родителска емоционална поддршка 21
2.3. Родителска возраст и прилагодување на адолесцентите 23
3. МОДЕЛИ НА КОМУНИКАЦИЈА ВО ОДНОСИТЕ РОДИТЕЛ – ДЕТЕ 24
3.1. Развојни стилови на комуникација кај родители во различни возрасти 24
3.2. Вербална и невербална комуникација кај млади наспроти постари родители 27
4. СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ НА ДЕЦАТА ВО ОДНОС НА РОДИТЕЛСКАТА ВОЗРАСТ 31
4.1. Влијанието на родителската возраст врз емоционалната регулација на децата 31
4.2. Долгорочни ефекти на родителската возраст врз социо-емоционалното здравје на децата 33
5. РОДИТЕЛСКО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ СЕМЕЈНОТО ПОВРЗУВАЊЕ И ФУКЦИОНАЛНИТЕ ОДНОСИ 37
II. МЕТОДОЛОШКИ ПРИОД КОН ИСТРАЖУВАЊЕТО 39
6. ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА НАУЧНАТА И ИСТРАЖУВАЧКАТА ОПРАВДАНОСТ НА ТЕМАТА 39
6.1. Предмет на истражувањето 40
6.2. Цели и задачи на истражувањето 41
6.3. Хипотези на истражувањето 42
6.4. Варијабли на истражувањето 43
6.5. Методи, техники и инструмент на истражувањето 43
6.6. Популација и примерок 46

6.7. Обработка на одговорите 47
III. РЕЗУЛТАТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО 47
7. РЕЗУЛТАТИ ОД СПРОВЕДЕНАТА АНКЕТА 47
7.1. Карактеристики на примерокот 47
7.2. Дескриптивна статистика на одговорите 49
7.3. Испитување на хипотезите 70
7.4. Дискусија на резултатите 80
ЗАКЛУЧОК 89
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА 91

АПСТРАКТ

Многу истражувачи го истражувале обликувањето на односите родител – дете, согласно возраста на родителите, особено во услови на променливи општествени норми и разновидни семејни структури кои носат различни влијанија врз семејната динамика, што беше инспирација и да се пишува на оваа тема. Имено, предмет на ова истражување беше испитувањето на улогата на возраста на родителите во квалитетот на односите со нивните деца, преку три клучни аспекти: емоционална блискост, фреквенција на конфликти и зависност на детето од родителот. Истражувањето беше спроведено на примерок од 114 родители од Северна Македонија, при што беа користени стандардизиран инструмент за мерење на наведените аспекти, односно беше користена „Скалата за односи меѓу родител – дете (CPRS)“, развиена од Pianta. Податоците беа аналаизирани во SPSS верзија 26. Резултатите покажаа дека возраста на родителите нема значајно влијание врз степенот на конфликтите и зависноста на детето, додека кај емоционалната блискост беа забележани извесни разлики, поконкретно најмладите родители пријавија пониско ниво на блискост во споредба со некои повозрасни родители. Дополнително, се потврдија значајни врски меѓу блискоста и зависноста на детето, како и негативна корелација меѓу зависноста и нивото на конфликти. Заклучоците упатуваат на тоа дека демографските фактори – возраст, пол, образование и средина на живеење имаат ограничено објаснувачко значење, и не можат да се сметаат за предиктори за квалитетот на односот родител – дете, додека квалитетот на интеракциите, емоционалната поддршка и стиловите на воспитување имаат важна улога. Главните препораки се насочени кон креирање програми и политики за зајакнување на родителските компетенции, особено кај младите родители, со цел подобрување на семејната динамика и емоционалната добросостојба на децата.

Клучни зборови: однос родител – дете, блискост, конфликт, зависност.

ABSTRACT

Many researchers have investigated the shaping of parent-child relationships, according to the age of the parents, especially in conditions of changing social norms and diverse family structures that bring different influences on family dynamics, which was an inspiration to write on this topic. Namely, the subject of this research was the examination of the role of parents' age in the quality of relationships with their children, through three key aspects - emotional closeness, frequency of conflicts and the child's dependence on the parent. The research was conducted on a sample of 114 parents from North Macedonia, using a standardized instrument for measuring the aforementioned aspects, i.e. the Child-Parent Relationship Scale (CPRS), developed by Pianta. The data were analyzed in SPSS version 26. The results showed that the age of the parents did not have a significant impact on the degree of conflicts and dependence of the child, while certain differences were observed in emotional closeness, more specifically the youngest parents reported a lower level of closeness compared to some older parents. Additionally, significant relationships between closeness and child dependency were confirmed, as well as a negative correlation between dependency and the level of conflict. The conclusions indicate that demographic factors – age, gender, education and living environment have limited explanatory value, and cannot be considered as predictors of the quality of the parent-child relationship, while the quality of interactions, emotional support and parenting styles play an important role. The main recommendations are aimed at creating programs and policies to strengthen parental competencies, especially among young parents, in order to improve family dynamics and the emotional well-being of children.

Keywords: parent-child relationship, closeness, conflict, dependency.

ВОВЕД

Родителската возраст отсекогаш била истражувана како една од критичните детерминанти во динамиката на односот родител – дете. Во овој променлив контекст на општествените норми и диверзификацијата на семејните структури, постојат значителни варијации во возраста кога некој станува родител, каде што секој учесник носи различно влијание не само во родителството, туку и во релационите врски во семејството (Jones, 2021). Истражувачите откриле дека родителската возраст при раѓање влијае на техниките на родителите во родителството, стиловите во комуникацијата и емоционалната блискост со децата. Додека помладите родители може да донесат спонтаност, или барем чувство на поврзаност со моменталната младинска култура, постарите родители воведуваат такви фактори како стабилност и зрелост, кои ја обликуваат врската на различни начини (Martinez & Chen, 2020). Оваа теза ќе објасни за тоа како возраста на родителите влијае на квалитетот и видот на односите што ги формираат со нивните деца, откривајќи голем број родителски стратегии кои стануваат очигледни во функција на возраста. Стиловите на родителство и природата на односите родител – дете се променија со текот на времето. Навистина, во многу делови од светот, возраста на родителите кои за прв пат се родиле се зголемува поради фактори како што се продолженото образование, воспоставувањето кариера и економските ограничувања (Johnson & Li, 2019). Ваквите трендови можеби значат дека стиловите на родителство може суштински да се разликуваат помеѓу помладите и постарите родители. Постарите родители обично се многу посигурни во нивните родителски улоги, а со тоа и економски стабилни, што може да еволуира во долгорочно планирање и емоционално стабилна форма на родителство (Бејкер et al., 2022). Спротивно на тоа, помладите родители, кои вообичаено самите се движат во раната зрелост, може да донесат уникатни квалитети во родителството, вклучително и поблиска врска со младинската култура и пофлексибилен, динамичен пристап кон семејните улоги (Нгуен, 2018).

Друга вредна димензија во разбирањето како возраста влијае на родителството е психолошката подготвеност и животното искуство на родителите. Со возраста, родителите би биле поискусни во животот и подобро подготвени за предизвикот да ги воспитуваат децата со урамнотежен поглед, што може да доведе до негувачка и безбедна средина за децата. Утврдено е дека овие карактеристики се поврзани со

позитивни показатели за авторитативни и поддржувачки стилови на родителство, кои се покажаа како многу значајни за развојот на детето (Williams, 2020).

Од друга страна, помладите родители, иако можеби помалку искусни, може да донесат чувство на блискост и другарство со своите деца, овозможувајќи отворена комуникација и споделување на интереси (Johnson & Li, 2019). Оваа динамика во врската е доста често обележана со помала хиерархиска структура, каде што децата имаат поголема веројатност да ги гледаат своите родители како пријатели, а не како строги авторитети. Поврзано со ова беше и тврдењето за влијанието на возраста на родителите врз стресот и благосостојбата генерално кај родителите и децата во домаќинството. Поточно, постои чувство од истражувањето дека постарите родители се помалку под стрес, а можеби дури и потолерантни бидејќи стекнале животно искуство кое обезбедува емоционална еластичност (Jones, 2021). Ова може да доведе до постабилен и поподдржувачки семеен контекст – контекст на длабоки последици за социјалниот и емоционалниот развој на децата (Nguyen, 2018). Во други случаи, помладите родители, кои можеби сè уште го зацврстуваат својот идентитет и ги следат предизвиците во кариерата или образованието, може да доживеат повисоки нивоа на стрес, а овие ефекти можат да бидат видливи во односот помеѓу родителот и детето, како и во општиот амбиент дома (Mlinarević & Zec, 2020). Според тоа, овие разлики се многу клучни за развивање насочена поддршка за родителите за да им се помогне да развијат здрави односи со своите деца без оглед на возраста.

Поновата стипендија, исто така, испитуваше како родителската возраст влијае на стиловите на комуникација во семејството. Позрелите родители, кои веројатно имаат поцелосно развиени комуникациски вештини, почесто се впуштаат во расудување и преговарање, поттикнувајќи ја емоционалната интелигенција и критичкото размислување на децата (Baker et al., 2022). Од друга страна, помладите родители можеби ќе усвојат попустлив или попустлив модел на комуникација што може да доведе до опуштена и либерална семејна атмосфера во која децата се чувствуваат слободни да се изразат. Целата оваа варијација во моделот на комуникација укажува на улогата што ја има родителската возраст во влијанието на релацискиот амбиент во семејството. На тој начин, на програмите за семејно советување и образование за родителство станува обврска да и ја дадат на возраста на родителите важноста што ја заслужува (Williams, 2020).

I. ТЕОРЕТСКИ ПРИОД КОН ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. РОДИТЕЛСКА ВОЗРАСТ И НЕЈЗИНАТА УЛОГА ВО СЕМЕЈНАТА ДИНАМИКА

1.1. Влијание на родителската возраст врз традиционалните и модерните родителски улоги

Возраста на родителите значително влијае на динамиката и на традиционалните и на модерните родителски улоги, влијаејќи на сè, од родителскиот пристап до распределбата на улогите во домаќинството. Како што општеството продолжува да се развива, така се зголемуваат и очекувањата поставени од родителите, често диктирани од нивните животни фази и лична зрелост. Возраста на родителите е во корелација, не само со начинот на кој се поделени обврските, туку и со приспособливоста на современите барања на родителството. Помладите родители може повеќе да се усогласат со флексибилните, споделени родителски улоги, додека постарите родители често ги поддржуваат структурираните, традиционални одговорности во домаќинството.

Студијата од 2013 година на Parker и Wang за Истражувачкиот центар „Пју“ дава увид во тоа како променливите работни и општествени норми ги трансформираа очекувањата од родителството во последните неколку децении. Студијата нагласува дека постарите родители имаат тенденција да одржуваат структуриран родителски пристап, одразувајќи ја стабилноста во кариерата и социјалниот статус, додека помладите родители би можеле да се склонат кон порамноправни практики (Parker & Wang, 2013). Овој тренд се усогласува со наодите на Mlinarević и Zec (2021), кои ги испитуваа културните промени во семејните улоги, нагласувајќи дека помладите родители имаат поголема веројатност да ги делат одговорностите за грижа во споредба со постарите родители кои често одржуваат различни, традиционални улоги (Mlinarević & Zec, 2021). Истражувањето за генерациските разлики во родителските стилови, исто така, открива дека помладите родители се пофлексибилни во нивниот пристап, често поради економските и социјалните притисоци да се прилагодат. Како што забележаа Adamsons и Rodriguez (2012), помладите родители кои се грижат за прв пат често ги фаворизираат заедничките одговорности и модерните родителски улоги во однос на

традиционалните пристапи (Adamsons & Rodriguez, 2012). Оваа флексибилност може да се припише на менувањето на културните очекувања кои даваат приоритет на приспособливоста и еднаквите партнерства во домот, значително отстапување од традиционалните очекувања кои често диктираат поригидни поделби на улогите.

Спротивно на тоа, во нивното испитување на јужнокорејските семејства Kim и Hoppe-Graff (2001) откриј дека постарите родители се со поголема веројатност да се придржуваат до традиционалните стилови на родителство, при што мајките обично ја преземаат примарна одговорност за грижата (Kim & Hoppe-Graff). Овие постари родители често ги прифаќаат традиционалните семејни структури, каде што се одржуваат различни родови улоги и на родителството му се пристапува со хиерархиска структура. Истражувањето нагласува дека како што се зголемува возраста, така се зголемува и придржувањето кон таквите структурирани норми за родителство, што може да влијае на социјализацијата на децата во согласност со традиционалните семејни вредности. Понатаму, поддржувајќи ги овие набљудувања, Stearns (2019) ја истражуваше историјата на современото родителство и ги идентификуваше генерациските разлики во тоа како родителите се справуваат со општествените промени, заклучувајќи дека постарите родители честопати се борат со приспособувањето на модерните родителски очекувања, претпочитајќи воспоставени практики (Stearns, 2019). Меѓутоа, за помладите родители, развојните економски и социјални пејзажи бараат поприлагодлив пристап, особено во однос на рамнотежата помеѓу работата и животот и заедничките домашни улоги.

Во меѓукултурните студии, истражувањето на Hossain (2013) за малезиските семејства истакна дека помладите родители генерално биле поотворени за флексибилни родителски улоги во споредба со нивните постари колеги, кои ги поддржувале конвенционалните стандарди за родителство (Hossain, 2013). Ова истражување укажува на растечката културна промена каде што помладите родители ја предизвикуваат традиционалната семејните односи, преобликувајќи ги родителските практики засновани на споделени одговорности и современи очекувања, без оглед на културниот контекст. Поделеноста на генерациите е очигледна и во неодамнешните студии за европските семејства. Zvyaglova и Elkina (2021) откриј дека младите родители во модерна Европа често ги отфрлаат родовите очекувања, подеднакво споделувајќи ги родителските задачи (Zvyaglova & Elkina, 2021). Овој тренд е во контраст со постарите генерации кои во голема мера се придржуваат до традиционалните улоги, каде мајките обично ги преземаат основните одговорности за

грижа. Оваа генерациска промена кон заедничко родителство одразува пошироко општествено движење кон родова еднаквост и рушење на традиционалните норми.

Покрај тоа, Riany и неговите колеги (2017) ги испита индонезиските родителски практики, заклучувајќи дека помладите родители во урбаните средини имаат тенденција да усвојат современи методи на родителство кои ја нагласуваат флексибилноста и еднаквите родителски улоги (Riany et al., 2017). Сепак, руралните и постарите родители обично одржуваат строги, традиционални улоги кои се усогласуваат со културните очекувања за грижа за мајката и татковиот авторитет, што дополнително покажува како возраста влијае на родителските норми.

1.2. Влијание на родителската возраст врз традиционалните и модерните родителски улоги

Родителските улоги значително еволуираа во текот на изминатите неколку децении, при што родителската возраст се појави како клучен фактор за одредување колку тие улоги се традиционални или модерни. Постарите родители, генерално воспоставени во нивните кариери и кои поседуваат поголемо животно искуство, често се поврзуваат со потрадиционални родителски практики. Спротивно на тоа, помладите родители имаат поголема веројатност да усвојат флексибилни, заеднички улоги кои се усогласуваат со модерните семејни очекувања и современите општествени норми. Влијанието на родителската возраст врз родителските улоги ги опфаќа економските, социјалните и психолошките димензии, облекувајќи ја и семејната динамика и воспитувањето на децата.

Студиите на Parker и Wang (2013) од Истражувачкиот центар Пју ја нагласуваат поделбата помеѓу традиционалните и модерните родителски улоги, при што постарите родители обично се придржуваат до поструктуриран, хиерархиски пристап кон воспитувањето на децата. Нивното истражување сугерира дека постарите родители, кои можеби доживеале побавни траектории во кариерата, наоѓаат сигурност во воспоставените улоги во семејството, зајакнувајќи ги традиционалните граници и јасните поделби во одговорностите за грижа (Parker & Wang, 2013). Ова може да се спротивстави на помладите родители кои, поради раните барања за кариера и развојните општествени очекувања, се склони да усвојат модел на заедничко родителство кој дава приоритет на еднакви одговорности, флексибилни улоги и прогресивен пристап кон семејниот живот. Дополнително зајакнувајќи ги овие разлики,

една кроскултурна студија од Mlinarević и Zec (2021) ги испита практиките на родителство во различни возрасни групи и културни контексти. Нивните наоди ја поддржуваат идејата дека помладите родители имаат поголема веројатност да ги делат улогите на грижата подеднакво, главно поради економската неопходност и променливите родови норми, додека постарите родители имаат тенденција да ги поддржуваат традиционалните родови улоги во грижата. Оваа студија, исто така, нагласи како традиционалните семејни модели се помалку приспособливи на потребите на помладите родители кои се соочуваат со економски и кариерни предизвици, поттикнувајќи транзиција кон модерни, егалитарни стилови на родителство (Mlinarević & Zec, 2021).

Adamsons и Rodriguez (2012) придонесуваат за оваа дискусија со истражување на генерациските разлики во очекувањата и пристапите на родителите кои прв патуваат. Тие забележаа дека помладите родители, поради нивното рано влегување во родителството и попрогресивните социјални средини, често се наклонети кон заеднички модел на родителство, со двајцата партнери вклучени во грижата и финансиските одговорности. Спротивно на тоа, постарите родители, особено оние од поконзервативно потекло, имаат поголема веројатност да ги задржат традиционалните поделби на улоги каде мајките се фокусираат на грижата, а татковците на финансиските обезбедувања (Adamsons & Rodriguez, 2012). Оваа генерациска промена покажува дека како што општеството станува се повеќе прифаќање на различни семејни структури, помладите родители може сè повеќе да ги фаворизираат урамнотежените, нетрадиционални улоги. Покрај распределбата на улогите, еволуцијата на стиловите на родителство исто така варира во зависност од возраста на родителите. Kim и Hoppe-Graff (2001) спроведоа компаративна анализа во Јужна Кореја, испитувајќи како модерните и традиционалните стилови на родителство се под влијание на возраста. Тие откриле дека постарите родители често одржуваат построг, поавторитарен стил на родителство, во согласност со традиционалните семејни структури, додека помладите родители прифаќаат подемократски пристап, вреднувајќи ја отворената комуникација и независноста кај нивните деца (Kim & Hoppe-Graff, 2001). Овие обрасци одразуваат како возраста ја обликува не само поделбата на одговорностите, туку и целокупната родителска филозофија, при што помладите родители генерално прифаќаат флексибилни пристапи насочени кон детето во споредба со методите ориентирани кон стабилност на постарите родители.

Истражувањето на Stearns (2019) исто така фрла светлина врз историските

трендови во родителските улоги, илустрирајќи како помладите родители денес ги предизвикуваат традиционалните норми, наместо тоа избирајќи улоги што ги одразуваат современите општествени очекувања. Неговата анализа покажува дека помладите родители веројатно гледаат на грижата како заедничка одговорност, промовирајќи еднаквост во домашните обврски. Ова е забележителна промена од постарите генерации, кои често се придржуваа до моделот каде мајките беа примарни старатели. Според Стернс, овие промени во родителските улоги се одраз на пошироките општествени трендови кои ја фаворизираат родовата еднаквост и ги отфрлаат крутите семејни хиерархии (Stearns, 2019).

Родителската возраст игра клучна улога во предизвиците и предностите кои се доживуваат во родителството, што влијае на сè, од родителското здравје и финансиската стабилност до приспособливост и издржливост во грижата. Со општествените промени кои водат до одложено родителство во многу региони, истражувачите се повеќе се фокусираат на разбирање на предностите и ограничувањата поврзани со родителството во различни животни фази. Следниот преглед на литературата ги синтетизира наодите од десет студии за да ги разјасни повеќеслојните ефекти на родителската возраст врз семејните врски, развојот на детето и благосостојбата на родителите. Mac Dougall и соработниците (2012) го проучувале концептот на „Непогодна биологија“ во врска со напредната возраст на мајката и нејзините ефекти врз родителството. Тие откриле дека постарите родители обично имаат корист од зголеменото животно искуство и психолошката зрелост, што ја подобрува нивната способност да се справат со стресот и да обезбедат стабилна семејна средина. Сепак, студијата исто така идентификуваше предизвици поврзани со постара возраст, вклучувајќи ги и здравствените ризици за време на бременоста и пониските нивоа на физичка енергија, што може да влијае на квалитетот на родителството. Оваа двојна природа на постара возраст во родителството нагласува значајна компромис помеѓу стабилноста и физичките барања (Mac Dougall et al., 2012).

Поддржувајќи го овој поим, Boivin и соработниците (2009) ги испитуваа семејствата кои користеа асистирана репродуктивна технологија (АРТ) за да забременат, откривајќи дека додека постарите родители често носат животно искуство и поголема емоционална стабилност на родителството, тие исто така известуваат за повисоки нивоа на анксиозност и стрес поврзани со здравјето на нивните деца. Ова често се должи на зголемената свест за потенцијалните здравствени компликации. Истражувањето на Boivin ги нагласи предизвиците за менталното здравје со кои би

можеле да се соочат постарите родители, нагласувајќи како психолошките трошоци од одложеното родителство можат да влијаат на родителските пристапи и на семејната хармонија (Boivin et al., 2009). Во однос на финансиските и социјалните предности, Sigle и Kravdal (2021) ги проучуваа економските влијанија на родителската возраст врз исходот на децата. Тие откриј дека постарите родители, особено во земји како Норвешка, обично имаат повисока стабилност на приходите, што овозможува зголемени инвестиции во образованието и благосостојбата на нивните деца. Оваа економска предност им обезбедува на постарите родители ресурси потребни за создавање збогатена средина за учење. Сепак, истражувачите, исто така, забележаа дека таквата финансиска стабилност може да се компензира со физичките и социјалните предизвици со кои се соочуваат постарите родители, особено во активностите кои бараат високи нивоа на енергија или приспособливост (Sigle & Kravdal, 2021). Општествените и етичките размислувања за одложеното родителство беа истражени од Braverman (2017), кој ги испитуваше импликациите од поставувањето старосни граници за репродуктивна помош. Истражувањето покрена етички грижи околу потенцијалните недостатоци за децата на постарите родители, како што е ризикот од губење на родител рано во животот поради смртност поврзана со возраста. Сепак, Braverman откри дека психолошката подготвеност и финансиската стабилност на постарите родители често обезбедуваат силна основа за развојот на детето, што може да ги надмине овие потенцијални ризици (Braverman, 2017).

Испитувајќи го генерациското знаење, Lampic и соработниците (2006) ја истражуваше свеста за плодноста кај помладите поединци, што покажува дека многумина не се свесни за природниот пад на плодноста со возраста, што доведува до ненамерно одложување во родителството. Студијата покажа дека иако помладите родители честопати се физички поспособни и поспособни за управување со барањата за воспитување деца, тие може да немаат емоционална и финансиска стабилност што обично се поврзува со постарите родители. Работата на Лампик ја нагласува сложената рамнотежа помеѓу физичката виталност и психосоцијалната подготвеност кај помладите наспроти постарите родители (Lampic et al., 2006).

Kurt (2023) ја истражуваше улогата на дигиталната технологија во родителството кај различни возрасни групи, истакнувајќи дека помладите родители имаат тенденција полесно да се прилагодуваат на технолошкиот напредок, интегрирајќи алатки како социјалните медиуми и образовните апликации во нивните родителски практики. Спротивно на тоа, постарите родители може да се соочат со

тешкотии во прилагодувањето на дигиталната технологија, што може да ја ограничи нивната способност да ги следат и поддржуваат активностите на децата во дигиталниот свет. Наодите на Kurt (2003) нагласуваат како приспособливоста кон современите алатки за родителство е под влијание на возраста, што влијае на квалитетот на родителскиот ангажман и поддршката во општество управувано од технологија (Kurt, 2023).

Важноста на родителската возраст врз резултатите од однесувањето на детето беше забележана и од Fomby и Musick (2018), кои истражуваа како возраста на мајките влијае на развојните резултати на децата. Тие откриле дека постарите мајки, поради зголемената психолошка подготвеност и повисокиот социо-економски статус, често се подобро опремени да обезбедат стабилна, структурирана средина погодна за здрав развој на однесувањето кај децата. Оваа студија, сепак, исто така истакна дека постарата возраст може да ги ограничи физичките интеракции, кои играат клучна улога во раното детско поврзување (Fomby & Musick, 2018). Понатаму, Riley и Gray (2013) ги истражуваа неконвенционалните методи на родителство како што е отпишувањето на образованието, со специфичен фокус на возраста на родителите кои се занимаваат со овие практики. Тие откриј дека помладите родители имаат поголема веројатност да ги прифатат нетрадиционалните образовни модели, гледајќи ја приспособливоста и флексибилноста како суштински квалитети и во учењето и во родителството. Меѓутоа, постарите родители често претпочитаат структурирани, традиционални образовни средини за нивните деца, што ги одразува генерациските вредности. Оваа студија илустрира како возраста на родителите може да влијае на образовните филозофии и пристапи (Riley & Gray, 2013).

Goodman и соработниците (2000) го процени прашалникот за силни страни и тешкотии (SDQ) кај различни возрасни групи на родители, откривајќи дека децата на помладите родители често се изложени на поголема физичка игра и ангажираност, што придонесува за физички развој и поврзување. Постарите родители, сепак, имаат тенденција да ја нагласат емоционалната поддршка и когнитивниот развој, често промовирајќи структурирани активности кои се усогласуваат со нивната филозофија за родителство ориентирана кон стабилност (Goodman et al., 2000).

Конечно, Bailey (2003) ги испита предизвиците на нерезиденцијалното родителство, особено за постарите родители кои често се справуваат со последиците од разводот или повторното брак. Студијата покажа дека постарите родители кои не се резиденцијални се соочуваат со уникатни предизвици во одржувањето на односите со

своите деца, бидејќи нивната возраст често ја ограничува нивната физичка интеракција. Сепак, тие имаат тенденција да користат постабилни и структурирани рутини за посети, што може да обезбеди сигурна рамка за поддршка за децата. Ова е во контраст со помладите родители кои не се резиденцијални кои можеби имаат поголем физички пристап до своите деца, но немаат финансиски ресурси или емоционална зрелост за структурирана поддршка (Bailey, 2003).

2. ТЕОРИИ НА ПРИВРЗАНОСТ И СТИЛОВИ НА РОДИТЕЛСТВО ПОВРЗАНИ СО ВОЗРАСТА

2.1. Возраст и родителска приврзаност

Теоријата на приврзаност, развиена од John Bowlby, ја укажува на важноста на емоционалните врски формирани во раното детство, кои влијаат на односите во текот на животот. Интеракцијата помеѓу теоријата на приврзаност и стиловите на родителство доби значително академско внимание, откривајќи различни варијации во стиловите на родителство врз основа на возраста на родителите. Овој преглед на литература ги синтетизира студиите за влијанието на возраста врз принципите на теоријата на приврзаност и родителските пристапи.

Drew и соработниците (1998), испита како возраста влијае на стилот на баба и дедо и родителство, користејќи ја теоријата на приврзаност како основа. Тие откриј дека постарите старатели често усвојуваат улоги за негување и поддршка, слични на безбедните стилови на приврзаност во традиционалното родителство. Спротивно на тоа, помладите родители може да се склонат кон попопустливо или флексибилно родителство поради нивните развојни животни перспективи (Drew et al., 1998). Нивната студија покажува дека возраста го обликува родителското однесување кое е усогласено со стиловите на приврзаност, каде зрелоста може да придонесе за стабилност, додека помладите возрасти ја олеснуваат флексибилноста.

Тети и Канделарија (2002) дополнително ги истражуваа разликите поврзани со возраста во родителската компетентност водена од приврзаност. Тие разговараа за тоа дека помладите родители често покажуваат поадаптивни однесувања на приврзаност, промовирајќи средина за соработка со своите деца. Спротивно на тоа, постарите родители може да се придржуваат до структурирани стилови на родителство, како

одраз на нивните воспоставени улоги и емоционална зрелост (Тети и Канделарија, 2002).

Покрај тоа, Magai и соработниците (2000) ги истражуваа стиловите на приврзаност на возрасните и родителските однесувања низ возрасните групи, заклучувајќи дека емоционалните предрасуди се менуваат со возраста, што влијае на однесувањето на приврзаноста што ги покажуваат родителите. Тие забележаа дека помладите родители може да покажат поголема анксиозност за приврзаност, што одразува зголемена грижа за добросостојбата на децата, додека постарите родители често развиваат балансиран стил на приврзаност што придонесува за стабилно негување (Magai et al., 2000). Shaver и Mikulincer (2004) придонесоа за разбирање како однесувањето на приврзаноста се менува со возраста, забележувајќи дека анксиозноста на приврзаноста често се намалува како што поединците стареат. Нивните наоди ја поддржуваат идејата дека постарите родители би можеле да развијат емотивно стабилен стил на приврзаност, промовирајќи сигурна и поддржувачка средина. За помладите родители, нивната зголемена загриженост за приврзаноста може да резултира со приспособлив родителски пристап кој е и внимателен и флексибилен (Shaver & Mikulincer, 2004).

Roskam и неговите колеги (2014) го испитуваа влијанието на родителската приврзаност врз развојот на инхибиција на децата, откривајќи дека постарите родители, поради поголемото животно искуство и емоционалната зрелост, имаат поголема веројатност да поттикнат сигурна приврзаност кај нивните деца. Оваа сигурна приврзаност промовира позитивни резултати од развојот на детето, за разлика од помладите родители кои можат да усвојат варијабилни стилови на приврзаност врз основа на животните околности (Roskam et al., 2014).

2.2. Возраст и родителска емоционална поддршка

Емоционалната поддршка на родителите е од витално значење за социо-емоционалната и психолошката благосостојба на децата, што влијае на резултатите во текот на целиот животен век, од детството до адолесценцијата, па дури и до зрелоста. Возраста е идентификувана како значаен фактор кој влијае на природата и квалитетот на емоционалната поддршка што ја даваат родителите. Истражувањата покажуваат дека постарите родители често имаат зголемена емоционална отпорност и психолошка

зрелост, што придонесува за доследна и негувана поддршка за нивните деца. Спротивно на тоа, помладите родители, иако се потенцијално физички поактивни и ангажирани, може да наидат на емоционални предизвици поврзани со развојните фази или животните околности.

Zimmerman и McCarty (2005) спроведоа едно од пионерските студии за родителската емоционална поддршка и нејзината врска со однесувањето на децата, конкретно фокусирајќи се на тоа како таквата поддршка влијае на надворешните однесувања. Истражувачите откриja силна обратна врска помеѓу емоционалната поддршка на родителите и надворешните однесувања кај децата, како што се агресијата и пркосот. Генерално беше забележано дека постарите родители обезбедуваат постабилна и конзистентна емоционална поддршка, најверојатно поради нивната психолошка зрелост и животни искуства. Zimmerman и McCarty забележаа дека оваа стабилност поттикнува сигурна емоционална средина за децата, што помага да се ублажат проблемите во однесувањето и да се промовира позитивен развој на однесувањето (Zimmerman & McCarty, 2005). Спротивно на тоа, помладите родители, иако многу ангажирани, може да покажат варијабилност во емоционалната поддршка поради стресните фактори поврзани со управувањето со новите одговорности, барањата за кариера, а понекогаш и ограничената финансиска стабилност.

Leadbeater и Desjardins (2017) истражуваа како родителската емоционална поддршка еволуира додека децата преминуваат во рана зрелост, период обележан со значителни емоционални и психолошки промени. Нивната студија покажа дека постарите родители често одржуваат балансиран пристап кон емоционалната поддршка, обезбедувајќи доследно охрабрување и психолошка поддршка што ја олеснува понепречената транзиција на младите во независност. Leadbeater и Desjardins сугерираат дека возраста на родителот игра улога во тоа како емоционалната поддршка се перципира и добива од младите возрасни лица. Помладите родители, кои сè уште се движат по својот професионален и личен живот, може ненамерно да пренесат неконзистентна емоционална поддршка, под влијание на нивните сопствени преодни искуства. Спротивно на тоа, постарите родители, кои имаат тенденција да имаат поголема стабилност и емоционална зрелост, можат да поттикнат поддржувачка средина која промовира автономија додека останува емоционално достапна (Leadbeater & Desjardins, 2017).

Одредени истражувања ја испитуваа емоционалната отпорност на родителите во средината до доцната зрелост и како нивната емоционална поддршка во раниот живот

влијае на отпорноста на децата и механизмите за справување подоцна во животот. Едно истражување истакна дека постарите родители често покажуваат поголема емоционална стабилност, што се преведува во помирна и посигурна средина за децата. Емоционалната реактивност, склоноста да се реагира емоционално на стрес, е генерално помала кај постарите родители, што може позитивно да влијае на семејната атмосфера. Во семејствата со постари родители, децата често се поотпорни, отсликувајќи го стабилниот емоционален поглед на нивните родители. Оваа конзистентност е поврзана со подобрени стратегии за справување и емоционална регулација кај децата, што сугерира дека зрелоста поврзана со возраста кај родителите нуди значителни предности во емоционалната поддршка (Poon & Knight, 2012).

Shaw и соработниците (2004) ги истражуваа долгорочните ефекти на раната родителска емоционална поддршка врз здравјето на возрасните, истражувајќи како разликите поврзани со возраста во родителската поддршка влијаат на резултатите во текот на животниот век. Студијата откри дека возрасните кои доживеале стабилна емоционална поддршка од родителите во детството пријавиле подобро севкупно здравје и психолошка благосостојба. Истражувачите, исто така, забележаа разлики поврзани со возраста во емоционалната поддршка, при што постарите родители генерално обезбедуваат посигурна емоционална основа за своите деца. Оваа стабилност во емоционалната поддршка е поврзана со подобро ментално здравје во зрелоста, бидејќи раните искуства со родители кои поддржуваат создаваат основа за издржливост и позитивен само-концепт. Истражувачите тврдат дека постарите родители, со пониски нивоа на емоционална нестабилност, обезбедуваат поконзистентна емоционална средина што е инструментална во обликувањето на психолошката отпорност на нивните деца (Shaw et al., 2004).

Gaspar и соработниците (2022) спроведоа студија за родителска емоционална поддршка и функционирање на семејството, поврзувајќи ја возраста на родителите со квалитетот на животот и семејната кохезија. Нивното истражување покажа дека постарите родители, кои имаат тенденција да имаат повисоки нивоа на психолошка и финансиска стабилност, често поттикнуваат позитивна семејна средина која е погодна за емоционалниот и социјалниот развој на нивните деца. Децата на постарите родители пријавиле повисоки нивоа на задоволство од семејните односи и согледана емоционална поддршка. Спротивно на тоа, помладите родители, иако често се ентузијасти и физички активни, може да се соочат со предизвици во обезбедувањето доследна емоционална поддршка поради животните стресни фактори како што се

притисокот во кариерата или економските ограничувања (Gaspar et al., 2022).

2.3. Родителска возраст и прилагодување на адолесцентите

Возраста на родителите значително влијае на прилагодувањето на адолесцентите, со студии кои покажуваат дека адолесцентите на постарите родители генерално имаат корист од емоционалната зрелост и стабилност што ги обезбедуваат нивните родители. Спротивно на тоа, помладите родители често носат чувство на флексибилност и приспособливост што може да поттикне близок однос сличен на врсниците со нивните адолесцентни деца.

Benbassat и Priel (2012) спроведоа студија за родителското рефлективно функционирање и неговиот ефект врз прилагодувањето на адолесцентите, откривајќи дека постарите родители често покажуваат повисоки нивоа на РФ поради нивната поголема емоционална зрелост и самосвест. Оваа рефлективна функција им помага на адолесцентите поефективно да се справат со емоционалните и психолошките предизвици. Наодите на Benbassat и Priel ја посочува важноста на емоционално зрело родителство за поттикнување позитивно прилагодување на адолесцентите, при што адолесцентите од постарите родители често покажуваат поголема емоционална стабилност и еластичност (Benbassat & Priel, 2012).

Simpkins и соработниците (2009) го истражуваа прилагодувањето на адолесцентите со испитување на однесувањето на родителите во раната и средната адолесценција. Тие откриja дека родителското следење и топлина - честопати поврзани со постарите, позрели родители – позитивно корелираат со социјалната компетентност и емоционалното прилагодување на адолесцентите. Адолесцентите со постари родители пријавиле повисоки нивоа на семејна стабилност и поддршка, промовирајќи позитивни социјални резултати. Симпкинс и сор. тврдат дека постарите родители се поконзистентни во нивните родителски пристапи, што ја подобрува благосостојбата на адолесцентите (Simpkins et al., 2009).

Во нивната основна работа за стресот и прилагодувањето на адолесцентите, Conger и Patterson (1995) покажаа дека адолесцентите на родители кои се соочуваат со високи нивоа на стрес, често помлади родители со економски притисоци, се поподложни на бихејвиорални и емоционални проблеми. Постарите родители, обично во посигурна финансиска позиција, беа подобро способни да управуваат со стресот и

да обезбедат стабилна средина за своите деца, намалувајќи го ризикот од проблеми со приспособувањето кај адолесцентите. Оваа студија укажува на улогата на управувањето со родителскиот стрес, често поврзано со возраста, во поттикнувањето позитивни резултати кај адолесцентите (Conger & Patterson, 1995).

Laible и соработниците (2000) го истражуваа диференцијалното влијание на приврзаноста кон родителите и врсниците врз приспособувањето на адолесцентите, откривајќи дека постарите родители генерално промовираат сигурна приврзаност, која е поврзана со подобри емоционални исходи во адолесценцијата. Адолесцентите со постари родители често доживуваат помалку конфликти и поголема емоционална поддршка, што доведува до подобро психосоцијално прилагодување. Истражувачите нагласуваат дека безбедните приврзоци поттикнати од зрело родителство позитивно влијаат на самодовербата и издржливоста на адолесцентите (Laible et al., 2000).

Golombok и соработниците (2017) го испитуваа прилагодувањето на адолесцентите во семејствата формирани преку репродуктивна донација, нагласувајќи ја важноста на родителската возраст. Тие откриле дека постарите родители, поради нивното поголемо животно искуство и емоционална подготвеност, подобро ги поддржуваат своите адолесцентни деца преку истражување на идентитетот и други предизвици. Адолесцентите со постари родители пријавиле поголемо задоволство во родителските односи и подобро севкупно прилагодување. Оваа студија илустрира дека емоционалната стабилност и рефлектирачкиот капацитет на постарите родители имаат трајни придобивки за благосостојбата на адолесцентите (Golombok et al., 2017).

3. МОДЕЛИ НА КОМУНИКАЦИЈА ВО ОДНОСИТЕ РОДИТЕЛ – ДЕТЕ ПО ВОЗРАСТ

3.1. Развојни стилови на комуникација кај родители во различни возрасти

Развојната психологија долго време истражува како стиловите на комуникација помеѓу родителите и децата се развиваат со возраста, и кај родителите и кај децата. Возраста на родителите влијае не само на начините на кои тие комуницираат со своите деца, туку и на тоа како децата ги толкуваат и реагираат на овие интеракции. Како што стареат родителите, нивниот стил на комуникација има тенденција да се префрли од

директивни и авторитативни пристапи кон поподдржувачки, сочувствителни и отворени стилови. Истражувањата покажуваат дека овие варијанси поврзани со возраста во стиловите на комуникација влијаат на развојните резултати на децата и ја обликуваат природата на односот родител – дете.

Дејвис и Ланге (1973) ги анализираа шемите на комуникација на родителите со деца на предучилишна возраст и забележаа забележителни разлики во вербалните и невербалните стилови на комуникација во зависност од возраста на родителот. Постарите родители имаат тенденција да се вклучат во посмирени и намерни вербални интеракции, обезбедувајќи им простор на децата да процесираат и да одговорат. Ова е во контраст со помладите родители, кои имале поголема веројатност да користат анимирани изрази и гестови за да ги соопштат директивите, за кои студијата покажа дека поттикнуваат побрзи и пореактивни одговори кај децата. Овие наоди сугерираат дека возраста не само што влијае на медиумот на комуникација, туку влијае и на темпото и тонот на интеракциите, што може да влијае на тоа како малите деца развиваат јазик и емоционална регулација (Дејвис и Ланге, 1973).

Истражувањето на Gazendam-Donofrio и неговите колеги (2009) дополнително ги истражува разликите поврзани со возраста во стиловите на комуникација на родителите, особено во време на семејна криза, како што е дијагнозата на здравјето на родителите. Оваа студија истакна како постарите родители, поради нивната емоционална зрелост и животно искуство, биле подобро способни да одржуваат смирени, отворени линии на комуникација со своите деца. Сепак, помладите родители се соочија со предизвици во балансирањето на емоционалното изразување и споделувањето информации, често осцилирајќи помеѓу отвореноста и прекумерната заштита. Студијата покажа дека децата на постарите родители подобро се приспособувале со текот на времето, што сугерира дека емоционалната регулација поврзана со возраста кај родителите игра клучна улога во поттикнувањето на издржливоста кај децата за време на предизвикувачки времиња (Gazendam-Donofrio et al., 2009).

Друга димензија на разликите во комуникацијата поврзани со возраста е обработена од Руди и соработниците (2015), кој го испитуваа влијанието на моделите за дигитална комуникација меѓу родителите од различни возрасни групи. Оваа студија откри дека помладите родители имаат тенденција да усвојуваат дигитална комуникација полесно од постарите родители, користејќи текстови и социјални медиуми за да останат поврзани со своите деца дури и кога се физички разделени.

Спротивно на тоа, постарите родители, кои можеби се помалку запознаени со овие технологии, повеќе се потпираат на разговори лице в лице. Се покажа дека оваа генерациска разлика во претпочитаните комуникациски канали влијае на семејната кохезија и на согледуваната блискост меѓу родителите и децата, при што децата на помладите родители пријавиле поголем ангажман во дигиталните интеракции, но помалку емоционална длабочина во комуникацијата (Руди и сор., 2015).

Кроскултурното истражување на Trommsdorff (2013) за комуникацијата родител – дете додава единствена перспектива за тоа како возраста влијае на стиловите на комуникација во различни општества. Нејзиното истражување сугерира дека во колективистичките култури, постарите родители обично прифаќаат поавторитативен стил на комуникација, додека помладите родители имаат поголема веројатност да поттикнуваат отворен дијалог, како одраз на нивната изложеност на модерни, индивидуалистички вредности. Оваа дивергенција сугерира дека родителската возраст не само што директно влијае на стилот на комуникација, туку е и посредувана од културните вредности и општествениот контекст во кој се јавуваат интеракциите родител – дете (Trommsdorff, 2013).

Keijsers и Poulin (2013) придонесоа за оваа дискусија испитувајќи како возраста влијае на приспособливоста на комуникацијата помеѓу родителите и адолесцентите. Нивната лонгитудинална студија покажа дека како што стареат родителите, тие имаат тенденција да се префрлат од подирективен комуникациски пристап кон стил ориентиран кон поддршка и насоки, кој подобро ги задоволува развојните потреби на адолесцентите. Децата на постари родители имаат поголема веројатност да ги перципираат нивните родители како фигури за поддршка, наместо како авторитети, поттикнувајќи колаборативен однос родител – дете што ја олеснува независноста на адолесцентите и вештините за донесување одлуки (Keijsers & Poulin, 2013).

3.2. Вербална и невербална комуникација кај млади наспроти постари родители

Вербалните и невербалните обрасци на комуникација суштински се разликуваат помеѓу помладите и постарите родители, во голема мера под влијание на генерациските норми, личната зрелост и подготвеноста за развој. Истражувањата покажуваат дека помладите родители можат да користат поизразени невербални

однесувања како што се гестови и изрази на лицето за да пренесат значење, додека постарите родители имаат тенденција да се потпираат на смирени и измерени вербални интеракции кои го одразуваат нивното искуство и емоционална стабилност (слика 1).

Слика 3: Клучни разлики во комуникација кај помлади и повозрасни родители

Во едно истражување на Strumska-Cylwik (2016), истражувачите откриja дека помладите родители често користат динамични невербални знаци, вклучувајќи гестови и претерани изрази, за да се поврзат со своите деца. Овој пристап беше забележан да создаде привлечна средина, но повремено доведе до неконзистентни шеми на

комуникација кога децата преминуваа во посложени развојни фази. Студијата истакна дека иако овие експресивни методи поттикнуваат непосредност во комуникацијата, тие можеби не секогаш пренесуваат нијансирана емоционална стабилност. Спротивно на тоа, постарите родители генерално покажаа поголема воздржаност во невербалното однесување, наместо да фаворизираат директни вербални интеракции за да се воспостави структура и јасност во односот родител – дете (Strumska-Cylwik, 2016).

Ben-Nun ги истражуваше културните и генерациските елементи на комуникацијата во семејните услови, откривајќи дека помладите родители, особено оние израснати во дигитално-центрични средини, користат различни невербални знаци за брзо ангажирање на децата и задржување на вниманието. Оваа студија покажа дека таквите невербални пристапи добро се усогласуваат со развојните потреби на помалите деца, но можеби ќе им треба адаптација додека децата созреваат и бараат повеќе вербално расудување и емоционална поддршка. За разлика од тоа, забележано е дека постарите родители ја нагласуваат вербалната комуникација, користејќи смирени тонови и јасен јазик за да го поттикнат разбирањето на децата и да ја намалат зависноста од интерпретативни гестови (Ben-Nun, 2014).

Raiola и колегите (2019) го испитуваа ефектот на невербалната комуникација, конкретно дигиталниот и говорот на телото, кај помладите родители, набљудувајќи дека на младите генерации им е поудобно со мешавина на дигитални и невербални знаци. Овој двоен пристап, иако ефикасен за почетен ангажман, понекогаш ја немаше длабочината и емоционалната јасност што ги нуди вербалната комуникација, што често ги користат постарите родители. Истражувањето заклучува дека иако двата пристапа имаат единствени силни страни, вербалната јасност во комбинација со невербална афирмација - вообичаена кај постарите родители - била поврзана со поконзистентни исходи од однесувањето кај децата (Raiola et al., 2019).

Smith, Eadie и Levickis (2018) открија дека постарите родители имаат тенденција да им дадат приоритет на вербалните размени кои промовираат емоционална регулација кај нивните деца, особено за време на критичните фази на развој на јазикот. Помладите родители, кои се поудобни со активен стил кој реагира, може да се фокусираат на експресивни гестови кои поттикнуваат ентузијазам и приспособливост кај децата. Сепак, студијата истакна дека како што децата растат, тие имаат поголема корист од стабилноста и предвидливоста на вербалниот ангажман, често олеснет од постарите родители, што ја поттикнува довербата и безбедноста (Smith, Eadie & Levickis, 2018).

Purnell (2018) ги проучувал крос-културните димензии во родителската комуникација, забележувајќи дека постарите родители често користат мешавина од вербални и минимални невербални знаци кои служат за воспоставување чувство на почит и авторитет. Помладите родители, обликувани од посовремени, егалитарни вредности, користат невербално засилување, како што се гестови, за да промовираат инклузивна и поврзана семејна средина. Овој контраст сугерира дека возраста на родителите влијае не само на начинот на комуникација, туку и на динамиката на односите во семејството, каде што децата на постарите родители може да развијат поструктуриран стил на комуникација, додека оние на помладите родители може да покажат флексибилност и отвореност (Purnell, 2018).

Невербалната комуникација е исто толку значајна како и вербалните знаци во односите родител – дете, често поставувајќи го тонот за интеракцијата и поддржувајќи емоционално разбирање. За помладите родители, невербалната комуникација може да биде непосреден и експресивен начин за интеракција со децата, усогласувајќи се со нивната физичка енергија и директна реакција. Од друга страна, постарите родители имаат тенденција да инкорпорираат повеќе измерени невербални знаци, кои ја надополнуваат нивната вербална комуникација и им нудат стабилност на децата, особено во емотивни или предизвикувачки ситуации.

Во една основна студија, Joffe и Franca-Koh (2001) ги испитаа имплицитните пораки пренесени преку невербално однесување во интеракциите родител – дете, набљудувајќи дека помладите родители често користат експресивни невербални знаци, како што се физички допир и анимирани изрази на лицето. да ги ангажираат своите деца. Овој стил често негува разиграна и енергична врска со помалите деца. Сепак, истражувачите откриј дека како што децата растат и почнуваат да толкуваат посложени социјални знаци, потпирањето на експресивно невербално однесување можеби ќе треба да се префрли кон постабилни вербални и невербални знаци кои пренесуваат емоционална стабилност и уверување – квалитети почесто поврзани со постари родители (Joffe & Franca-Koh, 2001).

Amato и Fernandes (2010) ги истражуваа невербалните комуникациски обрасци во различни родителски пристапи, со посебен фокус на вербалната и невербалната синхронија кај помладите наспроти постарите родители. Истражувачите заклучија дека постарите родители често покажуваат повисоки нивоа на синхронија помеѓу вербалните афирмации и постојаните невербални сигнали, како што се постојан контакт со очи и смирени физички гестови. Се покажа дека оваа синхронија позитивно

влијае на емоционалниот развој на децата, бидејќи тие се чувствуваат сигурни и разбрани во нивните интеракции со нивните родители. Помладите родители, иако биле динамични и ангажирани, понекогаш покажувале помала конзистентност во нивните невербални знаци, особено под стрес, што може да резултира со мешани сигнали кои децата ги перципираат како двосмисленост или неизвесност (Amato & Fernandes, 2010).

Bullowa (1976) во нејзината влијателна Студија за невербалната комуникација во раното детство, откри дека невербалните знаци како ориентацијата на телото, модулацијата на тонот и гестовите на рацете се централни за тоа како родителите од сите возрасти се поврзуваат со малите деца. Сепак, таа забележа дека постарите родители, врз основа на животното искуство, имаат тенденција да бидат посвесни за суптилностите во нивната невербална комуникација, свесно користејќи гестови и тон за да обезбедат удобност или водство во попредизвикувачки ситуации. Помладите родители, иако подеднакво способни, честопати користеа невербални изрази поспонтано, што може да се сфатат или како многу привлечни или неконзистентни во зависност од возраста на детето и фазата на развој (Bullowa, 1976).

Друго слично истражување се фокусираше на комуникација родител – дете во спортски контекст, набљудувајќи ги интеракциите родител – дете пред и по настаните. Студијата истакна дека постарите родители се повешти во користењето на рамнотежа на вербално охрабрување и невербална поддршка, како што се смирувачки допир или смирен тон, за да им помогнат на децата да се справат со конкурентниот стрес. Од друга страна, помладите родители често покажуваа зголемена возбуда преку анимирани гестови и ентузијастички вербални знаци, кои би можеле да бидат мотивирачки, но понекогаш и поразителни за децата. Ова истражување сугерира дека иако и двата стила на комуникација имаат придобивки, покомпетентниот пристап на постарите родители може да поттикне еластичност кај децата, особено во ситуации под висок притисок или евалуација (Tamminen et al., 2022).

Конечно, Väänänen-Vainio-Mattila и соработниците (2012) ја истражи невербалната комуникација низ различни културни поставки, откривајќи дека постарите родители ширум светот покажуваат претпочитање за суптилни невербални знаци, како што се благи климање со главата или контролирани изрази на лицето, за да се пренесе одобрување или неодобрување. Помладите родители, со поглобализирано воспитување, покажаа поширок опсег на експресивни однесувања, вклучувајќи динамичен говор на телото и очигледни изрази на лицето, што може да поттикне отвореност и флексибилност кај децата. Сепак, студијата забележува дека како што

растат децата, тие имаат корист од предвидливоста и емоционалната јасност што ги обезбедуваат посуптилните, конзистентни невербални знаци, често забележани кај постарите стилови на родителство (Väänänen-Vainio-Mattila et al., 2012).

4. СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ НА ДЕЦАТА ВО ОДНОС НА РОДИТЕЛСКАТА ВОЗРАСТ

4.1. Влијанието на родителската возраст врз емоционалната регулација на децата

Влијанието на родителската возраст врз емоционалната регулација на децата е опширно истражено, при што истражувањата покажуваат дека постарите и помладите родители често се разликуваат во нивните пристапи за поттикнување емоционална стабилност. Истражувањата покажуваат дека постарите родители имаат тенденција да обезбедат емотивно стабилна средина, што е од клучно значење за способноста на децата ефикасно да ги регулираат емоциите. Спротивно на тоа, помладите родители може да понудат динамична, но понекогаш неконзистентна емоционална атмосфера, што потенцијално ќе влијае на развојот на емоционалните регулаторни вештини на децата.

Едно истражување ја испитувала родителската саморегулација и нејзиниот ефект врз емоционалната регулација на децата, сугерирајќи дека постарите родители, поради зголеменото животно искуство и зрелоста, честопати се вклучуваат во саморегулирачки практики кои ја поддржуваат емоционалната состојба на нивните деца. развој. Спротивно на тоа, помладите родители може да се соочат со предизвици поврзани со саморегулацијата, што потенцијално ќе влијае на нивниот капацитет да создадат стабилна емоционална средина за своите деца. Оваа студија покажа дека децата на постарите родители покажале посилни способности за саморегулација, што истражувачите го припишуваат на постојаниот емоционален пример што го поставиле нивните родители (Barros et al., 2015).

Друга студија од Shaffer и Suveg (2012) истражуваше како факторите на ризик од семејството влијаат на регулацијата на детските емоции преку разликите во возраста на родителите. Ова истражување покажа дека помладите родители, особено оние кои се под финансиски или емоционален стрес, може да се борат да обезбедат емоционална

поддршка доследно. Децата во такви средини имаат поголема веројатност да развијат реактивни емоционални однесувања. Од друга страна, постарите родители, кои често имаат поголема емоционална стабилност и ресурси, обезбедуваат помирна и поконзистентна атмосфера, дозволувајќи им на децата да развијат стратегии за здрава емоционална регулација (Shaffer & Suveg, 2012).

Во студија на Bozkurt Yükçü и Demircioğlu (2021), истражувачите се фокусираа на емоционалната писменост на родителите и нејзиното влијание врз емоционалната регулација на децата. Студијата покажа дека постарите родители често имаат повисоки нивоа на емоционална писменост, што им овозможува да моделираат ефективни емоционални одговори. Ова моделирање е од суштинско значење во стекнувањето на вештините за емоционална регулација на децата, бидејќи децата учат преку набљудување на одговорите на нивните родители на стрес. Помладите родители, иако се ентузијасти, можеби не секогаш го покажуваат истото ниво на емоционална писменост, што влијае на доследноста со која ги моделираат регулационите вештини за нивните деца (Bozkurt Yükçü & Demircioğlu, 2021).

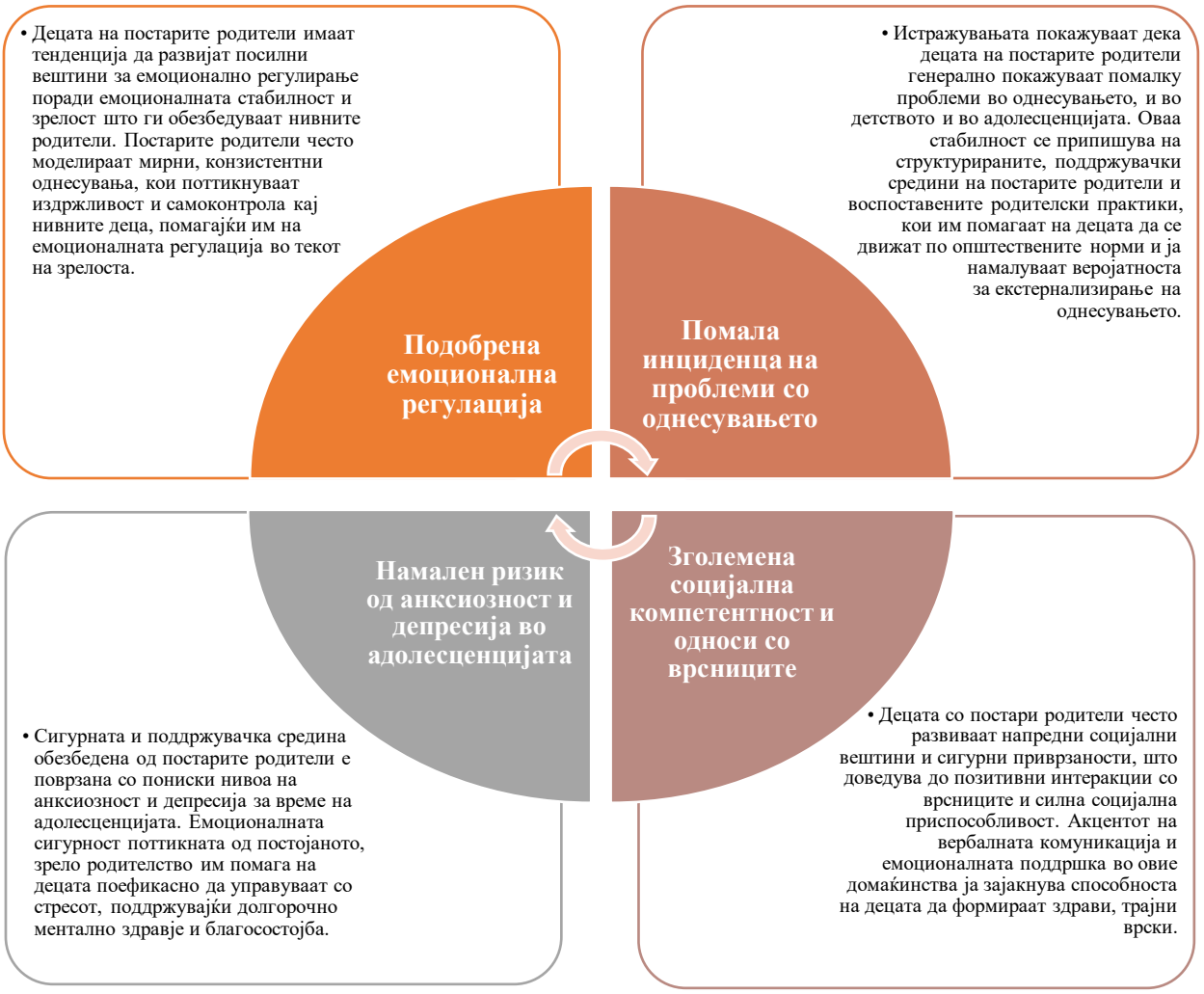
Во контекст на пандемијата СОВИД-19, Morelli и неговите колеги (2021) истражуваа како психолошката отпорност на родителите - честопати поврзана со возраста - влијае на емоционалните одговори на децата за време на периоди на висок стрес. Студијата покажа дека постарите родители можат подобро да ја одржуваат емоционалната стабилност, обезбедувајќи им смирувачко присуство на нивните деца за време на пандемијата. Оваа стабилност значително придонесе за позитивна емоционална регулација кај децата, илустрирајќи како родителската возраст може да послужи како заштитен фактор за децата во време на криза (Morelli et al., 2021).

4.2. Долгорочни ефекти на родителската возраст врз социо-емоционалното здравје на децата

Влијанието на родителската возраст врз социо-емоционалното здравје на децата е фокусна точка за истражувачите кои ги проучуваат резултатите од долгорочниот развој на детето. Возраста на родителите е поврзана со неколку социо-емоционални развојни фактори, вклучувајќи ја емоционалната отпорност, прилагодувањето на однесувањето и психолошката благосостојба. Овој преглед ги синтетизира неодамнешните истражувања кои ја испитуваат корелацијата помеѓу родителската

возраст и социо-емоционалното здравје на децата од раното детство до адолесценцијата, фокусирајќи се на резултатите кои се манифестираат на долг рок (слика 2).

Слика 4: Клучни долгорочни ефекти на родителската возраст врз социо-емоционалното здравје на децата

Студијата на Russell и колегите (2016) ги анализира социо-емоционалните исходи на децата на различни родителски возрасти, откривајќи дека децата од постарите родители имаат помала веројатност да искусат проблеми во однесувањето во раното детство. Ова истражување ги припишува овие резултати на зголемената стабилност и емоционалната поддршка што честопати ја даваат постарите родители, што поттикнува еластичност и сигурна основа за привржаност за децата. Овие наоди сугерираат дека зрелоста и животното искуство што постарите родители ги носат во родителството значително придонесуваат за долгорочното психолошко здравје на

нивните деца (Russell et al., 2016).

Noonan и соработниците (2018) го проширија ова истражување, истражувајќи како психолошката благосостојба на мајката, често повисока кај постарите мајки, позитивно влијае на долгорочното социо-емоционално здравје на децата. Нивните надолжни наоди од „Милениумската кохортна студија“ во Обединетото Кралство покажуваат дека постарите мајки, најверојатно поради нивната финансиска стабилност и животно искуство, обезбедуваат емотивно безбедна средина, што ја намалува веројатноста за проблеми во однесувањето додека децата растат. Оваа стабилност игра клучна улога во поттикнувањето на емоционалното здравје и приспособливоста, што станува сè поочигледно за време на адолесценцијата (Noonan et al., 2018).

Во Кина, Li и соработниците (2018) ги испитуваа нееднаквостите во социо-емоционалното здравје кај различни возрасни групи на родители. Студијата заклучи дека децата на постарите родители имаат тенденција да покажуваат поголема отпорност и емоционална регулација, особено кога се соочуваат со стрес. Забележано било дека постарите родители спроведуваат позитивни родителски практики кои ја нагласуваат емоционалната писменост и стабилност, кои се клучни придонесувачи за социо-емоционалниот раст и долгорочното ментално здравје (Li et al., 2018).

Pearce и колегите (2014) ја истражија семејната структура и социо-емоционалната благосостојба, при што откриј дека возраста на родителите е во интеракција со други фактори како семејната стабилност. Децата од стабилни семејни средини, вообичаени меѓу постарите родители, покажаа поголема социјална компетентност и помалку екстернализирачки проблеми во однесувањето. Ова сугерира дека околината што ја обезбедуваат постарите родители не само што го негува социо-емоционалното здравје, туку и создава погодна атмосфера за социјалната приспособливост на детето, намалувајќи го ризикот од долгорочни социо-емоционални тешкотии (Pearce et al., 2014).

Во една европска студија, Ong и соработниците (2018) откриј дека перципираните стилови на родителство, особено оние обележани со авторитативно и поддржувачко однесување, вообичаено кај постарите родители, се тесно поврзани со социо-емоционалната благосостојба на децата. Истражувачите забележале дека децата кои пораснале со емоционално стабилни, постари родители имале помала веројатност да покажат анксиозност или депресивни симптоми за време на адолесценцијата, посочувајќи го долгорочното влијание на емоционално поддржувачкото родителство врз менталното здравје (Ong et al., 2018).

Истражувањето на Korja и колегите (2014) ја испита психолошката благосостојба на децата во однос на родителската возраст, откривајќи дека психолошкото здравје на постарите родители позитивно придонесува за способноста на децата да управуваат со стресот и да комуницираат социјално. Студијата покажа дека постарите родители, поради нивната психолошка зрелост, можат подобро да се справат со стресот и да поттикнат позитивна емоционална средина, што на крајот ќе доведе до долгорочни подобрувања на социо-емоционалното здравје на нивните деца (Korja et al., 2014).

Ortiz и Barnes (2019) го анализираа стресот и темпераментот на родителите, истакнувајќи дека децата на постарите родители често покажуваат пониски нивоа на емоционална вознемиреност и проблеми во однесувањето. Студијата посочи дека постарите родители, поради нивното искуство, се повешти во управувањето со стресот и моделирањето на здрави емоционални одговори, придонесувајќи за развојот на социо-емоционалните вештини кај децата кои се корисни во нивниот возрасен живот (Ortiz & Barnes, 2019).

Matte-Gagné и сорабониците (2015) ја испитуваа врската помеѓу поддршката на родителската автономија и социо-емоционалното прилагодување на децата од предучилишна до адолесценција. Студијата покажа дека постарите родители, кои имаат тенденција да ја поддржуваат автономијата и да ја поттикнуваат саморегулацијата, обезбедуваат основа која позитивно влијае на социо-емоционалното здравје и во зрелата возраст (Matte-Gagné et al., 2015).

Salimiha и колегите (2018) го анализираа ефектот на мајчиното вработување врз социо-емоционалните исходи на децата, откривајќи дека постарите родители, поради поголемата емоционална и финансиска стабилност, често одржуваат избалансиран пристап кој ги поддржува емоционалните и социјалните потреби на детето. Децата на постарите родители, особено оние со мајки кои успешно управуваат со работата и родителството, покажаа високи нивоа на социјална компетентност и емоционална отпорност (Salimiha et al., 2018).

Емоционалната зрелост и животната стабилност често поврзани со постарите родители може да послужат како критичен тампон против емоционалната вознемиреност за нивните деца, особено за време на предизвикувачките развојни фази како што е адолесценцијата. Trillingsgaard и Sommer (2018) ја истражуваа оваа врска во студија фокусирана на возраста на родителите и дисциплинските стилови, забележувајќи дека постарите родители се со помала веројатност да се потпрат на

казнени мерки. Наместо тоа, тие користеа конструктивни повратни информации и насоки, поттикнувајќи средина погодна за емоционална сигурност и здрави модели на однесување кај нивните деца. Овој пристап кон дисциплината се покажа дека ги подобрува социјалните вештини на децата, охрабрувајќи ги позитивните интеракции со врсниците и намалувајќи го интернализираниот стрес, кој може да носи корисни ефекти во зрелоста (Trillingsgaard & Sommer, 2018).

Hur (2014) го проширил овие наоди со испитување како присуството на постари родители може да ги ублажи ефектите од социо-економските притисоци, особено во семејствата со еден родител. Студијата покажа дека децата воспитани од постари самохрани родители често имаат подобри социо-емоционални резултати од оние со помлади самохрани родители, што се припишува на издржливоста и стратегиите за справување дадени од емоционално стабилната средина. Ова истражување ја нагласува важноста на емоционалната стабилност обезбедена од постарите родители како заштитен фактор против стресот поврзан со структурите на семејството со еден родител (Hur, 2014).

Истражувањето на Rose и колегите (2018) зазеде лонгитудинална перспектива, следејќи ги децата од раното детство до осумгодишна возраст, оценувајќи го нивниот јазичен развој, социо-емоционалната стабилност и прилагодувањата на однесувањето. Студијата покажа дека децата на постарите родители покажале значително подобрување во јазичните вештини, што е тесно поврзано со социјалната компетентност и намалените проблеми во однесувањето. Оваа развојна предност придонесува за способноста на децата да се движат по општествени сценарија, зголемувајќи го нивното социо-емоционално прилагодување во подоцнежните години. Наодите на Rose го додаваат разбирањето дека когнитивните вештини и социо-емоционалната стабилност се испреплетени, и двете имаат корист од структурираната поддршка што постарите родители имаат тенденција да ја даваат (Rose et al., 2018).

Притоа, Bohlin и Hagekull (2009) ја истражуваа сложената интеракција помеѓу приврзаноста, чувствителноста и социо-емоционалното здравје, фокусирајќи се на децата на постарите родители. Нивната студија покажа дека безбедниот стил на приврзаност поттикнат од емоционално одговорното родителство кај постарите родители води до долгорочни придобивки во социо-емоционалната регулација. Овие деца покажаа помалку проблеми во однесувањето, повисока социјална приспособливост и пониски нивоа на анксиозност, што покажува долгорочна важност на емоционалната конзистентност во раното родителство (Bohlin & Hagekull, 2009).

Лонгитудиналната студија спроведена од Heijligers и неговите сорабоници (2018) се фокусира на децата родени по генетска дијагноза пред имплантација, демографска често поврзана со постарите родителска возраст. Студијата покажа дека децата одгледани од постари родители, кои можеби имале подолги периоди на подготовка и исчекување за родителство, покажале подобри когнитивни и социо-емоционални исходи. Ова укажува на потенцијалните предности на обмислен, зрел пристап кон родителството, особено во контекст на децата на кои им е потребна поприспособена емоционална поддршка. Студијата го зајакнува мислењето дека постарата родителска возраст, во комбинација со подготвеноста и ресурсите, игра клучна улога во долгорочната социо-емоционална отпорност (Heijligers et al., 2018).

Le Forner (2021) ги проучувал ефектите од вложувањето време во односите родител – дете, заклучувајќи дека квалитетот на времето поминато со децата е често поголем кај постарите родители. Постарите родители, честопати повеќе воспоставени во нивните кариери, можат да се фокусираат на квалитетни интеракции кои го поддржуваат когнитивниот и емоционалниот развој. Оваа конзистентна емоционална поддршка поттикнува социјална компетентност и безбеден стил на приврзаност, што се претвора во зголемено емоционално здравје и стабилност на однесувањето и во адолесценцијата (Le Forner, 2021).

5. РОДИТЕЛСКО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ СЕМЕЈНОТО ПОВРЗУВАЊЕ И ФУНКЦИОНАЛНИТЕ ОДНОСИ

Родителското влијание се манифестира преку постојано вклучување, афективна поддршка и моделирање на улоги, кои помагаат да се поттикнат кохезивни и функционални семејни структури. Muyibi и соработниците (2010) ја истражуваше врската помеѓу вклученоста на родителите и семејната кохезија,. Оваа студија истакна дека родителите кои активно се вклучуваат во животот на нивните деца негуваат средина која негува доверба, безбедност и отворена комуникација, клучни елементи на функционалните семејни односи. Студијата заклучи дека доследната вклученост на родителите позитивно влијае на семејната врска преку зајакнување на емоционалната стабилност и моделирање на ефективни стратегии за разрешување конфликти (Muyibi et al., 2010).

Друга критичка перспектива е понудена од Rad и неговите колеги (2023) кои го

истражуваа влијанието на родителската приврзаност врз академскиот успех и емоционалниот развој. Нивното истражување покажува дека сигурната родителска приврзаност ја зајакнува семејната функционалност преку промовирање на поддржувачка и кохезивна средина, што позитивно влијае на перформансите на децата надвор од семејството, особено во академски услови. Децата кои се чувствуваат емотивно поврзани со своите родители често покажуваат посилни механизми за справување и социјална приспособливост, посочувајќи ја улогата на родителската приврзаност во односите во демејството (Rad et al., 2023).

Grotevant и Cooper (1986) ја проширија улогата на индивидуалноста во семејните односи, анализирајќи како поддржувачките родителски односи поттикнуваат формирање на идентитет во адолесценцијата. Оваа студија тврди дека функционалните семејни односи зависат од рамнотежата помеѓу блискоста и автономијата, што родителите помагаат да се постигне со почитување на индивидуалноста додека одржуваат емоционална поддршка. Адолесцентите во функционалните семејства покажаа подобрени социјални вештини и психолошка отпорност, припишувајќи го нивниот релациски успех на здравата семејна средина поттикната од родителите кои поддржуваат (Grotevant & Cooper, 1986).

Понатаму, Fahs и соработниците (2022) го истражија влијанието на родителското поврзување врз релациската функционалност во семејството и пошироко. Нивното истражување покажа дека силните родителски врски служат како прототипови за идните врски, што укажува дека семејните односи силно влијае на детските врсници и романтични врски. Децата од семејства со висока поврзаност и функционалност имаат поголема веројатност да развијат стабилни пријателства и интимни односи, припишувајќи ги овие социјални вештини на нивните рани семејни искуства (Fahs et al., 2022).

Steinberg (2001) даде увид во двонасочната природа на односите родител-адолесцент, откривајќи дека функционалните семејства демонстрираат адаптивни комуникациски обрасци кои се развиваат со развојните потреби на нивните деца. Според студијата, семејствата со адаптивен однос покажуваат издржливост и висок степен на флексибилност, што овозможува отворена комуникација и меѓусебно разбирање. Оваа приспособливост овозможува функционални семејни односи кои се прилагодуваат на промените, поттикнувајќи доживотна релациона стабилност и кохезија (Steinberg, 2001).

II. МЕТОДОЛОШКИ ПРИОД КОН ИСТРАЖУВАЊЕТО

6. ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА НАУЧНАТА И ИСТРАЖУВАЧКАТА ОПРАВДАНОСТ НА ТЕМАТА

Влијанието на возраста на родителите врз видот на односите со децата во семејството е предмет од значително значење во областа на развојната психологија. Оваа тема бара длабинско истражување поради нејзиниот потенцијал да фрли светлина на сложената динамика што разликите во возраста може да ја воведат во семејните односи. Разбирањето на овие динамики е многу важно, бидејќи тие можат да влијаат на низа развојни резултати за децата, како и на целокупното функционирање и благосостојба на семејната единица. Возраста на родителите е променлива, што може да има повеќеслојни ефекти врз начинот на кој тие комуницираат со своите деца, очекувањата што ги поставуваат и стиловите на воспитување што ги прифаќаат. Истражувањата сугерираат дека постарите родители можат да пристапат кон родителството со поголема емоционална зрелост, трпеливост и финансиска стабилност. Овие фактори би можеле да доведат до повеќе негувачка и поподдржувачка средина за децата. Од друга страна, помладите родители може да внесат чувство на виталност и енергија во нивното родителство, што би можело да поттикне различен, но подеднакво важен, тип на однос родител – дете, кој се карактеризира со посилна врска слична на врсниците.

Сепак, на овие генерализации им е потребна емпириска валидација, што го прави од суштинско значење да се истражи степенот до кој факторите поврзани со возраста влијаат на родителските практики и природата на интеракциите родител – дете. Еден потенцијален показател за истражување во оваа област може да бидат емоционалните и когнитивните резултати на децата врз основа на возраста на нивните родители. Така, студиите би можеле да испитаат дали децата на постарите родители покажуваат повисоки нивоа на емоционална сигурност или когнитивен развој во споредба со оние со помлади родители, и кои основни механизми би можеле да ги објаснат овие разлики.

Притоа, треба да се истражи и влијанието на возраста на родителите врз дисциплинските стратегии и стиловите на комуникација во семејството. Постарите родители можеби се потпираат повеќе на расудување, а помалку на физичка

дисциплина, веројатно поради нивното поголемо животно искуство и подобро разбирање на долгорочните ефекти на различните дисциплински методи. Спротивно на тоа, помладите родители може да се склонат кон поавторитарни или попустливи стилови на родителство, под влијание на нивното релативно неискуство или различни социјални очекувања.

Во денешното општество, каде што просечната возраст на родителите се зголемува поради различни социо-економски фактори, како што се приоретизирање на кариерата и одложениот брак, разбирањето на импликациите на родителската возраст врз семејната динамика е порелевантно од кога било. Истражувањето на оваа тема може да обезбеди вредни сознанија за креаторите на политики, воспитувачите и професионалците за ментално здравје кои работат со семејствата, помагајќи им да развијат програми за родителство специфични за возраста и интервенции кои поддржуваат здрави односи родител – дете.

Истражувањето би можело да истражи како општествените перцепции за возраста и родителството се вкрстуваат со оваа динамика. Постарите родители може да се соочат со општествен надзор или стереотипи, што може да влијае на нивната самодоверба и доверба во нивните родителски способности. Овие перцепции, пак, би можеле да влијаат на квалитетот на односот родител – дете, што укажува на потребата да се земат предвид не само психолошките, туку и социјалните димензии на родителството на различни возрасти.

Влијанието на возраста на родителите врз видот на односите со децата е критична област на проучување која има потенцијал да придонесе значително во нашето разбирање на семејната динамика. Истражувајќи како родителската возраст влијае на емоционалниот, когнитивниот и социјалниот развој на децата, како и на целокупното функционирање на семејната единица, ова истражување може да понуди вредни сознанија кои информираат за подобри практики на родителство и ја поддржуваат благосостојбата на семејствата во современото општество.

6.1. Предмет на истражувањето

Влијанието на возраста на родителите врз видот и калибарот на интеракциите во семејството сè уште е слабо разбрано, и покрај богатото истражување за односите родител – дете. Постои недостаток на сеопфатни знаења за прецизните начини на кои

родителската возраст влијае на динамиката на интеракциите родител – дете, развојот на емоционалните и когнитивните резултати на децата и целокупното функционирање на семејството, и покрај фактот што постојните истражувања сугерираат дека и постарите и помладите родителите можат да донесат уникатни силни страни и предизвици во нивните родителски улоги.

Со цел да се затвори овој јаз, предметот на ова истражување е методично да се испита како возраста на родителите влијае на квалитетот на нивните врски со нивните деца, земајќи ги предвид факторите како што се родителските филозофии, методите на комуникација и социо-емоционалниот раст на децата во различни возрасни групи.

Со нудење реални податоци за тоа дали и како возраста на родителите влијае на природата на интеракциите родител – дете, истражувањето придонесува за досегашното знаење и литературата. Резултатите можат да придонесат во креирањето соодветни програми за поддршка на родителите и приспособени терапии.

6.2. Цели и задачи на истражувањето

Примарната цел на ова истражување е да се истражи влијанието на возраста на родителите врз квалитетот и видот на односите во семејството, со посебен фокус на разбирање како возраста на родителите влијае на емоционалниот, когнитивниот и социјалниот развој на децата.

Секундарната цел на ова истражување е да се истражи улогата на родителските стилови и моделите на комуникација како посреднички фактори во односот помеѓу возраста на родителите и динамиката родител – дете.

Согласно целите на истражувањето беа формирани следните задачи:

- Да се анализира како возраста на родителите влијае на квалитетот на односите родител – дете низ различни семејни поставки.
- Да биде објаснето како стиловите на родителство и моделите на комуникација варираат помеѓу родителите на различна возраст и како овие фактори влијаат на развојот на децата.
- Да се испита дали децата на помлади или постари родители покажуваат разлики во емоционалните и когнитивните резултати.

- Да се истражи како социјалните и економските фактори поврзани со родителската возраст придонесуваат за динамиката на односите родител – дете.
- Да се утврди дали има потреба од програми за родителска поддршка специфични за возраста врз основа на наодите од ова истражување.

6.3. Хипотези на истражувањето

Согласно предметот, целите и задачите на истражувањето беа конципирани општа хипотеза и 12 помошни хипотези.

Општата хипотеза гласи:

Х0: Возраста на родителите значително влијае на квалитетот на односите со нивните деца, односно влијае на нивото на блискост, на зачестеноста на конфликтот во динамиката родител – дете и на зависноста на нивните деца од нив.

Помошните хипотези се:

Х1: Постојат значајни разлики во блискоста во односот родител – дете во зависност од возраста на родителите.

Х2: Постојат значајни разлики во нивоата на конфликт во односите со нивните деца во зависност од возраста на родителите.

Х3: Постојат значајни разлики во зависноста на децата од родителите во зависност од возраста на родителите.

Х4: Возраста на родителите корелира со нивото на блискост во нивните односи со нивните деца и постарите родители се значајно поврзани со повисоко ниво на блискост во споредба со помладите родители.

Х5: Возраста на родителите е значајно поврзана со нивото на конфликт во односите со нивните деца и помладите родители се значајно поврзани со повисоко ниво на конфликт во споредба со постарите родители.

Х6: Возраста на родителите е значајно поврзана со нивото на зависност на нивните деца од нив и помладите родители се значајно поврзани со повисоко ниво во споредба со постарите родители.

Х7: Без разлика на возраста на родителите, блискоста на детето со родителот значајно позитивно корелира со зависноста на детето од родителот.

Х8: Без разлика на возраста на родителите, блискоста на детето со родителот значајно негативно корелира со нивото на конфликт помеѓу нив.

Х9: Без разлика на возраста на родителите, зависноста на детето од родителот значајно негативно корелира со нивото на конфликт помеѓу нив.

Х10: Без разлика на возраста на родителите, останатите демографски карактеристики на родителите немаат влијание врз блискоста на детето со родителот.

Х11: Без разлика на возраста на родителите, останатите демографски карактеристики на родителите немаат влијание врз нивото на конфликти помеѓу детето и родителот.

Х12: Без разлика на возраста на родителите, останатите демографските карактеристики на родителите немаат влијание врз зависноста на детето од родителот.

6.4. Варијабли на истражувањето

Независни варијабли во истражувањето се:

- Возраст на родителот;
- Пол на родителот;
- Образование на родителот и
- Средина на живеење на семејството.

Зависни варијабли во истражувањето се:

- Ниво на блискост во односот родител – дете;
- Фреквенција на конфликти во односот родител – дете и
- Зависност на детето од родителот.

6.5. Методи, техники и инструмент на истражувањето

Сложеноста на обработуваната тема бараше адекватен избор на истражувачки методи за да изработката на трудот и целосното спроведување на истражување биде успешно. Затоа беше користена комбинација на различни истражувачки методи кои испитаа различни аспекти на односот родител – дете, неговиот квалитет и квалитетот на трите испитувани аспекти (блискост во односот родител – дете, конфликти во односот родител – дете и зависноста на детето од родителот). Оттука, при изработка на

овој магистерски труд беа користени следните научно-истражувачки методи:

- Методи на генерализација и специјализација – за запознавање со општите карактеристики на односот родител – дете;
- Метод на прашалник – кој е користен за собирање на потребните квантитативни податоци од родителите;
- Квалитативен и квантитативен метод – користени во целокупниот процес на собирање и анализирање на одговорите на родителите;
- Метод на компарација – со кој е извршена компарација на одговорите низ различните групи родители;
- Методи на анализа и синтеза – со кои се анализирани одговорите на родителите и се синтетизирани во конечни резултати од истражувањето;
- Метод на докажување – за утврдување на точноста, односно вистинитоста на хипотезите;
- Методи на индукција и дедукција – со кои се сумирани резултатите во заклучоци.

Во ова истражување, примарна техника на собирање податоци е администрирање на Скалата за односи меѓу родител – дете (CPRS), која е добро воспоставена алатка дизајнирана да го процени квалитетот на односот помеѓу родителите и нивните деца. Оваа скала, развиена од Robert C. Pianta, е широко користена во психолошкото истражување за да се проценат различните димензии на интеракциите родител – дете, вклучувајќи блискост, конфликт и зависност.

Истражувачкиот инструмент е прашалник, кој се состои од 30 тврдења, кои се оценуваат на Ликертова скала од 5 точки, каде што испитаниците укажуваат на степенот до кој секоја изјава се однесува на нивниот однос со нивното дете. Одговорите се движат од „Сигурно не важи“ (1) до „Сигурно важи“ (5). Ставките се групирани во три потскали кои мерат различни аспекти на односот родител – дете и тоа:

1) *Блискост:* Оваа потскала ги проценува позитивните аспекти на врската, како што се емоционалната топлина и наклонетоста.
2) *Конфликт:* Оваа потскала го проценува нивото на напнатост и несогласување во врската, односно колку врската е конфликтна.
3) *Зависност:* Оваа потскала го мери степенот до кој детето е зависно од родителот.

Нивото на блискост во односот родител–дете се мереше со следните тврдења:

Тврдење бр. 1: Споделувам нежна, топла врска со моето дете.

Тврдење бр. 5: Моето дете ја цени својата врска со мене.

Тврдење бр. 8: Кога го пофалувам моето дете, тоа блеска од гордост.

Тврдење бр. 10: Моето дете спонтано споделува информации за себе.

Тврдење бр. 13: Моето дете се обидува да ме задоволи.

Тврдење бр. 16: Лесно е да бидам во синхронизација со чувствата на моето дете.

Тврдење бр. 22: Забележав дека моето дете ги копира моите однесувања или начини на правење работи.

Тврдење бр. 25: И покрај моите најдобри напори, не се чувствувам пријатно како моето дете и јас се разбираме (тврдењето е инверзибилно).

Тврдење бр. 26: Често размислувам за моето дете кога сум на работа.

Тврдење бр. 29: Моето дете отворено ги споделува своите чувства и искуства со мене.

Тврдење бр. 30: Моите интеракции со моето дете ме прават да се чувствувам ефективно и самоуверено како родител.

Нивото на конфликт во односот родител–дете се мереше со следните тврдења:

Тврдење бр. 2: Моето дете и јас секогаш се бориме еден со друг.

Тврдење бр. 4: Моето дете се чувствува непријатно со физичка наклонетост или допир од мене.

Тврдење бр. 6: Моето дете се чувствува повредено или засрамено кога го коригирам.

Тврдење бр. 12: Моето дете лесно се налутува на мене.

Тврдење бр. 14: Моето дете чувствува дека го третирам неправедно.

Тврдење бр. 17: Моето дете ме гледа како извор на казна и критика.

Тврдење бр. 18: Моето дете изразува повреденост или љубомора кога поминувам време со други деца.

Тврдење бр. 19: Моето дете останува налутено или е отпорно откако ќе биде дисциплинирано.

Тврдење бр. 21: Справувањето со моето дете ми ја одзема енергијата.

Тврдење бр. 23: Кога моето дете е во лошо расположение, знам дека ќе имаме долг и тежок ден.

Тврдење бр. 24: Чувствата на моето дете кон мене можат да бидат непредвидливи или да се менуваат одеднаш.

Тврдење бр. 28: Моето дете е подмолно или манипулативно кон мене.

Нивото на зависност на детето од родителот се мереше со следните тврдења:

Тврдење бр. 3: Ако е вознемирено, моето дете ќе бара утеха од мене.

Тврдење бр. 7: Моето дете не сака да прифати помош кога му е потребна (тврдењето е инверзибилно).

Тврдење бр. 9: Моето дете силно реагира на разделба од мене.

Тврдење бр. 11: Моето дете е премногу зависно од мене.

Тврдење бр. 15: Моето дете бара помош од мене кога навистина не му е потребна.

Тврдење бр. 20: Кога моето дете се однесува лошо, реагира на мојот поглед или тон на гласот.

Тврдење бр. 27: Моето дете плаче или моли кога сака нешто од мене.

Процесот на одредување на нивоата вклучува собирање на ставките во секоја потскала, при што повисокиот резултат покажува повисоко ниво на блискот, конфликт или зависност и пресметување на средна оценка за да се споредат нивоата на блискост, конфликт и зависност во односот родител – дете.

Резултатите даваат сеопфатен преглед на динамиката во семејството и може да се користат за да се идентификуваат областите на сила и потенцијалните предизвици во врската. Скалата за односот родител – дете беше креирана од Роберт Ц. Пијанта за да служи како алатка за истражувачите и практичарите во областа на развојната психологија. Тоа е особено корисно во студиите кои имаат за цел да го разберат влијанието на родителските практики врз емоционалните и бихејвиоралните резултати на децата. Скалата е потврдена кај различни популации и се смета за сигурна мерка за квалитетот на односот родител – дете.

6.6. Популација и примерок

За ова истражување, анкетирани беа 114 родители, од кои беа собрани податоци за нивните односи со нивните деца кои се на предучилишна возраст. Анкетата се спроведе електронски, што овозможи ефикасно собирање и обработка на податоците.

Родителите беа поканети да учествуваат преку е-пошта или онлајн платформи, каде што можеа да ја пополнат CPRS по нивна погодност.

6.7. Обработка на одговорите

Собраните податоци беа извезени во Excel за првична организација и чистење. Последователно, податоците беа увезени во софтверот SPSS верзија 26 за статистичка анализа. Беа користени тестови за описна статистика, за испитување на разликите во односот родител – дете меѓу различните групи родители, тестови за корелација за испитување на врските меѓу независните варијабли и односот родител – дете, тестови за линеарна регресија за утврдување на влијанието на независните варијабли врз односот родител – дете. Резултатите се прикажани табеларно, а за полесен преглед некои од нив се презентирани и графички. Сите анализи се изведени на ниво на статистичка значајност $p<0,05$. Овој ригорозен пристап осигурува професионално да се постапува со податоците и дека наодите се цврсти и сигурни. Детална методологија, заедно со употребата на потврден инструмент како CPRS, гарантира дека наодите од истражувањето се значајни и ќе придонесат за вредни сознанија за динамиката на односите родител – дете.

III. РЕЗУЛТАТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

7. РЕЗУЛТАТИ ОД СПРОВЕДЕНАТА АНКЕТА

7.1. Карактеристики на примерокот

Анализата започнува со прикажување на социо-демографските карактеристики на испитаниците, како што се полот, возраста, образовното ниво и средината на живеење, со цел да се добие подобра слика за профилот на учесниците. Податоците се прикажани преку фреквенциски табели со апсолутни броеви (N) и процентуални застапености (%).

Табела 12: Пол на испитаниците

Пол	N	%
Женски	84	73,68%
Машки	30	26,32%

Најголемиот дел од испитаниците се жени (73,68%), што укажува на значајно поголемата застапеност на мајките во ова истражување.

Табела 13: Возраст на испитаниците

Возраст	N	%
36–45 години	31	27,19%
46–55 години	30	26,32%
26–35 години	28	24,56%
Под 25 години	18	15,79%
Над 55 години	7	6,14%

Најдоминантна група на учесници се родители на возраст од 36 до 45 години (27,19%), а потоа следува групата од 46 до 55 години (26,32%), што укажува дека истражувањето вклучува значаен број лица во зрел работен и семеен период од животот. Трети по застапеност се родители на возраст од 26 до 35 години (24,56%), под 25 години се помалку застапени (15,79%), а најмалку претставена е групата со родители над 55 години со само 6,14%, што покажува ограничено учество на млада и на постара популација родители.

Табела 14: Образование на испитаниците

Образование	N	%
Средно	52	45,61%
Високо образование	44	38,60%
Постдипломски студии	17	14,91%
Основно	1	0,88%

Најголем дел од нив имаат завршено средно образование (45,61%), што ја прави

оваа категорија најзастапена. Веднаш потоа по застапеност се испитаниците со високо образование (38,60%), а со помал, но сепак значаен процент, учествуваат испитаниците со постдипломски студии (14,91%), што укажува на релативно висока образовна структура во примерокот. Најмалку застапени се лицата со основно образование (0,88%).

Табела 15: Живеалиште на испитаниците

Живеалиште	N	%
Урбана средина	98	85,96%
Рурална средина	16	14,04%

Од табелата 4 се забележува јасна доминација на испитаници кои живеат во урбана средина (85,96%), додека релативно мал дел живее од рурално подрачје (14,04%), што може да влијае врз начините на родителство и пристапите во семејната комуникација.

7.2. Дескриптивна статистика на одговорите

Следи статистичка обработка на одговорите од прашалникот, кој ги оценува релациите родител – дете според три димензии: блискост, конфликт и зависност. Податоците се прикажани во фреквенциски табели, а изразени се во апсолутни броеви (N) и процентуални застапености (%).

Табела 16, Тврдење бр.1: Споделувам нежна, топла врска со моето дете

Одговор	N	%
Сигурно важи	87	76,32%
Делумно важи	21	18,42%
Неутрален	3	2,63%
Речиси не важи	1	0,88%
Сигурно не важи	1	0,88%
(Без одговор)	1	0,88%

Поголемиот дел од родителите се чувствуваат дека споделуваат нежна и топла

врска со своето дете, при што 76,32% одговориле дека ова кај нив сигурно важи. Дополнителни 18,42% се согласуваат делумно, што укажува на општ позитивен став кон квалитетот на односот родител – дете. Многу мал број испитаници пријавија неутрално мислење (2,63%) или несогласување (речиси не важи за 0,88% и сигурно не важи за 0,88%), а исто толку не дадоа одговор (0,88%). Општо, резултатите покажуваат висок степен на емоционална поврзаност и топлина во односите помеѓу родителите и нивните деца.

Табела 6, Тврдење бр.2: Моето дете и јас секогаш се бориме еден со друг

Одговор	N	%
Сигурно важи	36	31,58%
Речиси не важи	29	25,44%
Сигурно не важи	18	15,79%
Неутрален	16	14,04%
Делумно важи	13	11,40%
(Без одговор)	2	1,75%

Податоците покажуваат дека постои умерено присуство на конфликти, бидејќи 31,58% од родителите сметаат дека ова сигурно е така во нивното семејство, а понекогаш е така кај 11,4%. Значителен дел од родителите ја оценуваат интеракцијата со детето како релативно хармонична („Речиси не важи“ за 25,44% и „Сигурно не важи“ за 15,79%). Неутрален одговор дадоа 14,04%, а не одговорија 1,75%.

Табела 7, Тврдење бр.3: Ако е вознемирено, моето дете ќе бара утеха од мене

Одговор	N	%
Сигурно важи	78	68,42%
Делумно важи	27	23,68%
Неутрален	3	2,63%
Речиси не важи	3	2,63%
Сигурно не важи	2	1,75%
(Без одговор)	1	0,88%

Поголемиот дел од родителите сметаат дека нивното дете ќе бара утеха од нив

кога е вознемирено, при што 68,42% одговориле дека сигурно е така, а 23,68% се изјасниле дека е делумно така. Ова укажува на силна перцепција на доверба и сигурност во односот родител – дете и дека повеќето родители се доживуваат како извор на поддршка и утеха за детето. Многу мал број испитаници се неутрални (2,63%) или изразиле несогласување, и за 2,63% ова речиси не важи (2,63%), сигурно не важи за 1,75%, додека 0,88% не дадоа одговор.

Табела 8, Тврдење бр.4: Моето дете се чувствува непријатно со физичка наклонетост или допир од мене

Одговор	N	%
Сигурно не важи	79	69,30%
Речиси не важи	11	9,65%
Делумно важи	10	8,77%
Неутрален	7	6,14%
Сигурно важи	5	4,39%
(Без одговор)	2	1,75%

Резултатите прикажани во табела 8 покажуваат дека најголемиот дел од родителите, сметаат дека нивното дете се чувствува комфорно при физичка блискост, што укажува на стабилен и сигурен однос. Имено, сигурно е така кај 69,3% од испитаниците, а често кај 9,65%. Мал дел од родителите укажуваат на непријатност на детето со допир, што може да укажува на повремена емоционална дистанца или чувствителност кај детето. Дека делумно е така одговорија 8,77%, а 4,39% беа сигурни дека е така. Неутрално одговорија 6,14%, што укажува на неможност 7 родители да ја одредат насоката на овие интеракции. Само 1,75% од родителите го избегнаа да одговорат на ова.

Табела 9, Тврдење бр.5: Моето дете ја цени својата врска со мене

Одговор	N	%
Сигурно важи	90	78,95%
Делумно важи	17	14,91%
Неутрален	6	5,26%
Речиси не важи	1	0,88%

Резултатите прикажани во табелата 9 покажуваат јасно изразен позитивен став кај мнозинството родители. Доминантниот одговор е „Сигурно важи“ (78,95%), што укажува на тоа дека најголемиот дел од родителите имаат силно чувство дека нивното дете ја препознава и ја вреднува нивната меѓусебна поврзаност. Дополнително, 14,91% од испитаниците одговорија дека нивната врска со детето е генерално позитивна, но можеби постојат одредени предизвици или моменти кога детето не ја покажува целосно својата приврзаност, а мал процент од испитаниците се изјаснија неутрално (5,26%). Само еден испитаник (0,88%) одговори „Речиси не важи“, што покажува на нарушена или слабо изразена врска меѓу него и детето.

Табела 10, Тврдење бр.6: Моето дете се чувствува повредено или засрамено кога го коригирам

Одговор	N	%
Делумно важи	35	30,70%
Речиси не важи	29	25,44%
Неутрален	21	18,42%
Сигурно не важи	18	15,79%
Сигурно важи	9	7,89%
(Без одговор)	2	1,75%

Од родителите 30,7% одговорија „Делумно важи“, што значи дека ова се инцидентни случаи во нивниот дом и поретко детето се чувствува повредено или засрамено кога го коригира родител, додека 7,89% сметаат дека нивните деца често се чувствуваат така. Дека децата никогаш не се чувствуваат така рекоа 15,79%, а само понекогаш 25,44%. Значи поголем дел од родителите сметаат дека нивните деца обично не се чувствуваат повредено или засрамено, што укажува на релативно здрава емоционална регулација и позитивен однос кон родителската дисциплина. Неутрален став имаа 18,42%, што покажува одредена неодреденост во овие интеракции во нивниот дом. Без одговор беа 1,75% од испитаниците.

Табела 11, Тврдење бр.7: Моето дете не сака да прифати помош кога му е потребна

Одговор	N	%

Сигурно не важи	52	45,61%
Речиси не важи	25	21,93%
Делумно важи	18	15,79%
Неутрален	15	13,16%
Сигурно важи	3	2,63%
(Без одговор)	1	0,88%

Резултатите покажуваат дека најголемиот дел од родителите (околу 68%) покажаа дека нивните деца се соработливи и дека обично прифаќаат помош од родител кога им е потребна. Кај 45,61% децата секогаш ја прифаќаат помошта од родителот, а со ретко исклучоци прифаќаат 21,93%, што укажува на здраво чувство на доверба во родителот и способност да се признаат потребите. Дека детето секогаш одбива помош иако му е потребна одговорија 2,63%, а дека понекогаш е така – 15,79%, што може да укажува на тенденција кон поголема независност или отпор кон родителската поддршка. Дополнително, неодредени во овие интеракции беа 13,16% од испитаниците, а еден родител беше без одговор (0,88%).

Табела 12, Тврдење бр.8: Кога го пофалувам моето дете, тоа блеска од гордост

Одговор	N	%
Сигурно важи	88	77,19%
Делумно важи	14	12,28%
Неутрален	7	6,14%
Речиси не важи	2	1,75%
Сигурно не важи	1	0,88%
(Без одговор)	2	1,75%

Мнозинството родители покажаа силна позитивна реакција од своето дете при добивање на пофалба од нивна страна. Дури 77,19% одговорија дека ова тврдење за нив сигурно важи, додека делумно важи за 12,28%, што ја потврдува општата тенденција на гордост и радост кај децата кога се пофалени. Мали дел од испитаниците е неутрален (6,14%) или изразил несогласување, односно ова тврдење речиси не важи кај 1,75% , а сигурно не важи за 0,88%. Двајца родители (1,75%) не дадоа одговор.

Табела 13, Тврдење бр.9: Моето дете силно реагира на разделба од мене

Одговор	N	%
Сигурно важи	35	30,70%
Делумно важи	30	26,32%
Речиси не важи	19	16,67%
Неутрален	19	16,67%
Сигурно не важи	8	7,02%
(Без одговор)	3	2,63%

Околу 57% од родителите, односно 30,7% рекоа дека нивното дете силно реагира на разделба од нив, а 26,32% дека така е понекогаш, додека никогаш така не постапува нивното дете рекоа 7,02%, а само понекогаш - 16,67%, колку што имаа и неутрално мислење, кое укажува на повремена неодреденост или варијации во реакциите. Без одговор беа 2,63% од испитаниците.

Табела 14, Тврдење бр.10: Моето дете спонтано споделува информации за себе

Одговор	N	%
Сигурно важи	38	33,33%
Делумно важи	35	30,70%
Неутрален	23	20,18%
Сигурно не важи	11	9,65%
Речиси не важи	7	6,14%

Повеќето деца споделуваат информации со своите родители, и често го прават тоа 33,33% од децата на испитаниците, а понекогаш - 30,7%, што укажува на високо ниво на комуникација и емоционална поврзаност. Неутрално мислење имаа 20,18% од родителите, додека мал дел од родителите (6,14%) сметаат дека нивните деца ретко спонтано ги споделуваат своите информации со нив, а никогаш не го прават тоа 9,65%.

Табела 175, Тврдење бр.11: Моето дете е премногу зависно од мене

Одговор	N	%
Делумно важи	30	26,32%

Речиси не важи	29	25,44%
Неутрален	27	23,68%
Сигурно не важи	16	14,04%
Сигурно важи	12	10,53%

По однос на тврдењето број 15, одговорите се распределени релативно рамномерно, со мал наклон кон помала зависност. Најголем дел од родителите, одговорија дека нивното дете речиси не е зависно од нив (25,44%), што може да укажува на повремена или ретка зависност, а сигурно не е зависно за 14,04%. Дека нивното дете е редовно покажува висока зависност од нив одговорија 10,53% од родителите, а дека понекогаш е така одговорија 26,32%. Неутрални беа 23,68% од испитаниците.

Табела 16, Тврдење бр.12: Моето дете лесно се налутува на мене

Одговор	N	%
Речиси не важи	31	27,19%
Неутрален	30	26,32%
Сигурно не важи	24	21,05%
Делумно важи	18	15,79%
Сигурно важи	9	7,89%
(Без одговор)	2	1,75%

Најголемиот дел од родителите сметаат дека нивните деца не се често налутени или имаат умерена емоционална реакција, што укажува на релативно стабилна емоционална регулација. Имено, никогаш лесно не им се лутат децата на 21,05%, а речиси никогаш на 27,19%. Детето често лесно се налутува на 7,89%, а не секогаш на 15,79%, што укажува на повремена емоционална чувствителност или потреба од дополнителна поддршка при регулирање на чувствата. Неутрално беше мислењето на 26,32% а немаа одговор 1,75%.

Табела 187, Тврдење бр.13: Моето дете се обидува да ме задоволи

Одговор	N	%
Неутрален	35	30,70%

Делумно важи	31	27,19%
Речиси не важи	18	15,79%
Сигурно не важи	17	14,91%
Сигурно важи	12	10,53%
(Без одговор)	1	0,88%

На тврдењето број 13 кое испитува дали детето се обидува да ги задоволи очекувањата на родителот, како индикатор за зависност, желба за одобрување и динамика на интеракцијата во родителско-детскиот однос, најмногу испитаници имаа неутрално мислење (30,7%). Анализата на резултатите покажува дека околу 38% од родителите сметаат дека нивните деца редовно (Сигурно важи“ одговорија 10,53%) или понекогаш („Делумно важи“ одговорија 27,19%) се обидуваат да ги задоволат нивните очекувања. Децата на околу 14,91% од родителите не покажуваат потреба постојано да ги задоволат родителските очекувања, а на 15,79% може тоа да го сторат многу ретко, што укажува на развиена автономија и самостојност кај 30,7% од децата. Не одговори еден родител (0,88%).

Табела 18, Тврдење бр.14: Моето дете чувствува дека го третирам неправедно

Одговор	N	%
Сигурно не важи	55	48,25%
Речиси не важи	32	28,07%
Неутрален	18	15,79%
Делумно важи	7	6,14%
Сигурно важи	2	1,75%

Најголемиот дел од испитаниците се убедени дека нивното дете никогаш не го доживува нивниот однос како неправеден (48,25%). Дополнително, значителен дел сметаат дека детето генерално нема чувство на неправедност во нивниот однос (28,07%). Кога овие две категории ќе се гледаат заедно, станува јасно дека повеќе од три четвртини од родителите веруваат дека нивното дете не гледа неправедно однесување кон себе од страна на родителот. Неодлучност или несигурност по однос на овој аспект од односот родител – дете покажаа 15,79%, а помал процент од испитаниците одговорија дека детето се чувствува дека е третирано неправедно и тоа

дека постојано е така одговорија 1,75%, а ретко кога не се чувствуваат така одговорија 6,14%.

Табела 19, Тврдење бр.15: Моето дете бара помош од мене кога навистина не му е потребна

Одговор	N	%
Сигурно не важи	36	31,58%
Речиси не важи	26	22,81%
Делумно важи	22	19,30%
Сигурно важи	17	14,91%
Неутрален	13	11,40%

Резултатите за тврдењето број 15 покажуваат дека најголемиот дел од родителите сметаат дека нивните деца не покажуваат претерана зависност и не бараат помош без потреба, односно сигурно не важи ова тврдење за 31,58% а речиси не важи за 22,81%. Децата често бараат помош кога навистина не им е потребна од 14,91% а понекогаш од 19,3% од родителите. Не можеа да се определат за одговор 11,4% од испитаниците.

Табела 20, Тврдење бр.16: Лесно е да бидам во синхронизација со чувствата на моето дете

Одговор	N	%
Сигурно важи	39	34,21%
Делумно важи	30	26,32%
Неутрален	31	27,19%
Речиси не важи	6	5,26%
Сигурно не важи	5	4,39%
(Без одговор)	3	2,63%

Перцепцијата на родителите за способноста да бидат во синхронизација со чувствата на своето дете е поразновидна. Најголем дел од испитаниците сметаат дека кај нив состојбата сигурно е таква (34,21%), а кај 26,32% ова делумно важи, што укажува на умерена до висока усогласеност со емоциите на детето низ целиот примерок (60,53%). Сепак, значителен дел од родителите, 27,19%, се неутрални, што

покажува несигурност или варијабилност во способноста да го прочитаат детското расположение. Кај мал дел ова тврдење речиси не важи (5,26%), сигурно не важи за 4,39%, а 2,63% воопшто не одговорија.

Табела 21, Тврдење бр.17: Моето дете ме гледа како извор на казна и критика

Одговор	N	%
Сигурно не важи	57	50,00%
Речиси не важи	31	27,19%
Делумно важи	12	10,53%
Неутрален	11	9,65%
Сигурно важи	2	1,75%
(Без одговор)	1	0,88%

Резултатите покажуваат дека поголемиот дел од децата ја доживуваат интеракцијата со родителот како поддржувачка и без негативни асоцијации на казна. Конкретно, половина од родителите сметаат дека нивните деца никогаш не ги гледаат како извор на казна и критика, а само понекогаш 27,19%, што укажува на високо ниво на доверба и позитивен однос без страв кај детето. Делумно, односно понекогаш е така кај 10,53%, а 1,75% сметаат дека детето често го доживува родителот како извор на казна. Неутрално мислење имаа 9,65%.

Табела 20, Тврдење бр.18: Моето дете изразува повреденост или љубомора кога поминувам време со други деца

Одговор	N	%
Сигурно не важи	42	36,84%
Речиси не важи	30	26,32%
Делумно важи	19	16,67%
Неутрален	15	13,16%
Сигурно важи	6	5,26%
(Без одговор)	2	1,75%

Резултатите прикажани во табела 22 сугерираат дека, според родителите, поголемиот дел од нивните деца имаат здрава емоционална регулација, сигурна привржаност и доверба во родителот (36,84%), а со мали исклучоци тоа е така кај

26,32%. Кај помал дел понекогаш („Делумно важи“ кај 16,67% од родителите) или редовно („Сигурно важи“ кај 5,26% од родителите) децата реагираат со љубомора. Неутрални останаа 13,16%, а не дадоа ниту еден од понудените одговори 1,75% од испитаниците.

Табела 23, Тврдење бр.19: Моето дете останува налутено или е отпорно откако ќе биде дисциплинирано

Одговор	N	%
Речиси не важи	30	26,32%
Делумно важи	29	25,44%
Неутрален	28	24,56%
Сигурно не важи	19	16,67%
Сигурно важи	6	5,26%
(Без одговор)	2	1,75%

Најголемиот дел од родителите околу 43% сметаат дека нивните деца брзо се смируваат и не остануваат налутени, што укажува на добра способност за емоционална регулација. Имено, 26,32% сметаат дека детето по дисциплинарни мерки ретко останува налутено или отпорно откако е коригирано, а 16,67% никогаш. Но, значителен дел од родителите сметаат дека нивното дете редовно останува налутено или отпорно по дисциплинарни мерки (5,26%), а понекогаш 25,44%. Неутрални беа 24,54%, а не можеа да се определат за конкретен одговор 1,75%.

Табела 24, Тврдење бр.20: Кога моето дете се однесува лошо, реагира на мојот поглед или тон на гласот

Одговор	N	%
Делумно важи	46	40,35%
Сигурно важи	28	24,56%
Неутрален	19	16,67%
Речиси не важи	13	11,40%
Сигурно не важи	7	6,14%
(Без одговор)	1	0,88%

Родителите различно ја перципираат реакцијата на своето дете на нивниот поглед или тон на глас при лошо однесување. Најголем дел, 40,35%, одговориле дека ова за нив важи делумно, додека 24,56% сметаат дека сигурно важи, што укажува на тоа дека повеќето деца делумно реагираат на невербалните или вербалните сигнали од родителот. Неутрален став имаа 16,67% од родителите, а помалку одговорија дека ова во нивниот однос со детето речиси не важи (11,40%) или сигурно не важи (6,14%), што покажува дека има и деца кои не реагираат на овие сигнали. Само 0,88% не дадоа никаков одговор.

Табела 25, Тврдење бр.21: Справувањето со моето дете ми ја одзема енергијата

Одговор	N	%
Сигурно не важи	39	34,21%
Речиси не важи	34	29,82%
Делумно важи	18	15,79%
Неутрален	13	11,40%
Сигурно важи	9	7,89%
(Без одговор)	1	0,88%

Табелата 25 покажува дека поголемиот дел од родителите не доживуваат дека грижата за детето им ја одзема енергијата (34,21% одговорија дека е сигурно не е така, а 29,82% дека речиси не важи ова за нив, што укажува на тоа дека најголемиот дел од испитаниците (64,03%) се способни да се справуваат со родителските обврски без значително чувство на исцрпеност. Помал дел, сметаат дека тоа кај нив делумно важи (15,79%), додека 11,40% се неутрални, а само 7,89% изјавиле дека сигурно е така во нивниот однос со детето, односно чувствуваат дека однесувањето на детето им одзема енергија. Само 0,88% не дадоа одговор.

Табела 26, Тврдење бр.22: Забележав дека моето дете ги копира моите однесувања или начини на правење работи

Одговор	N	%
Делумно важи	41	35,96%
Сигурно важи	23	20,18%
Неутрален	21	18,42%

Речиси не важи	19	16,67%
Сигурно не важи	8	7,02%
(Без одговор)	2	1,75%

Родителите различно ја перципираат способноста на своето дете да ги копира нивните однесувања и начини на правење работи. Најголемиот дел сметаат дека тоа делумно важи (35,96%), додека 20,18% одговориле дека сигурно важи, што укажува на присутност на имитација кај значителен дел од децата. Дел од родителите се неутрални (18,42%), а помалку одговориле дека тоа Речиси не важи во нивниот однос (16,67%) и сигурно не важи (7,02%). Само двајца родители (1,75%) не одговорија.

Табела 217, Тврдење бр.23: Кога моето дете е во лошо расположение, знам дека ќе имаме долг и тежок ден

Одговор	N	%
Речиси не важи	31	27,19%
Делумно важи	27	23,68%
Сигурно не важи	22	19,30%
Неутрален	20	17,54%
Сигурно важи	13	11,40%
(Без одговор)	1	0,88%

Табелата 27 покажува дека родителите имаат различни перцепции за тоа како лошото расположение на детето влијае на текот на денот. Најголем дел сметаат дека тоа речиси не важи за нив (27,19%), додека 23,68% сметаат дека делумно важи, а 19,30% изјавија дека сигурно не важи. Само 11,40% сметаат дека сигурно е така во нивниот дом. Неутрално мислење имаа 17,54%, додека 0,88% немаат одговорено. Овие резултати укажуваат дека иако лошото расположение на детето понекогаш може да ја отежни дневната рутина, поголемиот дел од родителите не ја доживуваат секоја таква ситуација како значително оптоварување.

Табела 28, Тврдење бр.24: Чувствата на моето дете кон мене можат да бидат непредвидливи или да се менуваат одеднаш

Одговор	N	%

Сигурно не важи	42	36,84%
Речиси не важи	31	27,19%
Неутрален	21	18,42%
Делумно важи	11	9,65%
Сигурно важи	8	7,02%
(Без одговор)	1	0,88%

Голем број родители ја оценуваат својата врска со детето како стабилна и предвидлива. Најголемиот дел од испитаниците, речиси 64%, одговорија со „Сигурно не важи“ (36,84%) или „Речиси не важи“ (27,19), што укажува на тоа дека повеќето деца се емотивно конзистентни во односот кон своите родители. Сепак, 18,42% од родителите се изјаснија неутрално, што може да укажува на одредена неодреденост или повремени промени во емоциите на детето, кои родителите тешко да ги предвидат. Околу 16,7% од родителите сметаат дека чувствата на нивното дете се менуваат и дека детето може да биде непредвидливо. Имено, дека сигурно е така одговорија 7,02% а делумно - 9,65%. Значи, иако поголемиот дел од родителите доживуваат стабилен емоционален однос со своето дете, сепак има семејства во кои децата покажуваат емоционална лабилност на детето кон родителот.

Табела 29, Тврдење бр.25: И покрај моите најдобри напори, не се чувствувам пријатно како моето дете и јас се разбираме

Одговор	N	%
Сигурно не важи	53	46,49%
Неутрален	21	18,42%
Речиси не важи	17	14,91%
Делумно важи	11	9,65%
Сигурно важи	10	8,77%
(Без одговор)	2	1,75%

Најголемиот дел од родителите, околу 61% („Сигурно не важи“ – 46,49% и „Речиси не важи“ – 18,42%), сметаат дека тие и нивните деца се разбираат добро и дека не постојат значајни тензии или непријатности во меѓусебната комуникација. Сепак, 18,42% беа неутрални по однос на ова тврдење, што укажува на делумна неодреденост или повремена тешкотија во разбирањето со детето. Мал дел од родителите, одговорија

дека тоа делумно важи (9,65%) или сигурно важи во нивното семејство (8,77%), ја оценуваат својата комуникација со детето како непријатна или сложена, што укажува на присуство на конфликти, недоразбирања или чувство на емоционална дистанца во 18,42% од анкетираните семејства.

Табела 30, Тврдење бр.26: Често размислувам за моето дете кога сум на работа

Одговор	N	%
Сигурно важи	51	44,74%
Делумно важи	30	26,32%
Неутрален	23	20,18%
Речиси не важи	6	5,26%
Сигурно не важи	2	1,75%
(Без одговор)	2	1,75%

Најмногу од родителите (околу 71%) често размислуваат за своето дете додека се на работа („Сигурно важи“ - 44,74% и „Делумно важи“ - 26,32%), што значи дека постои висока емоционална поврзаност и ангажираност меѓу родителите и децата во повеќето од анализираните семејства. Неутрално мислење имаа 20,18% од родителите, а има и родители кои се изјаснија дека ретко (5,26%) или никогаш не размислуваат за детето додека се на работа (1,75%).

Табела 31, Тврдење бр.27: Моето дете плаче или моли кога сака нешто од мене

Одговор	N	%
Сигурно не важи	49	42,98%
Речиси не важи	24	21,05%
Делумно важи	22	19,30%
Неутрален	15	13,16%
Сигурно важи	2	1,75%
(Без одговор)	2	1,75%

Резултатите покажуваат дека плачењето и молењето не се доминантни стратегии на децата при барање нешто од своите родители. Вкупно 64,03% од родителите се изјаснија дека нивното дете ретко или воопшто не прибегнува кон вакви емоционални

реакции за исполнување на своите желби. Најголемиот дел од испитаниците се изјаснија со одговор „Сигурно не важи“ (42,98%), што укажува дека скоро половина од родителите сметаат дека нивното дете никогаш не користи плачење или молење за да добие што сака. Дополнителни 21,05% одговориле „Речиси не важи“, што ја зацврстува генералната слика дека во повеќето семејства плачењето и молењето не претставуваат доминантни начини на однесување кај децата. Сепак, 19,30% одговорија „Делумно важи“, што покажува дека има и деца кои понекогаш се служат со плачење или молење како средство за влијание врз одлуките на родителот, а малиот број родители кои одговорија „Сигурно важи“ (1,75%) сметаат дека нивното дете редовно користи плачење или молење како средство за исполнување на своите барања. Неодлучност или несигурност на родителите во однос на тоа колку често детето користи вакви реакции покажаа 13,16%, а без одговор беа 1,75% од испитаниците.

Табела 32, Тврдење бр.28: Моето дете е подмолно или манипулативно кон мене

Одговор	N	%
Сигурно не важи	65	57,02%
Речиси не важи	29	25,44%
Неутрален	10	8,77%
Делумно важи	6	5,26%
Сигурно важи	3	2,63%
(Без одговор)	1	0,88%

Дури 57,02% од родителите сметаат дека нивните деца никогаш не се подмолни, а 25,44% дека нивните деца ретко се такви. Неутрални беа 8,77% од нив, додека 5,26% укажаа повремено манипулативно однесување на детето, а 2,63% на постојана манипулација со родителот. Не одговори еден родител (0,88%).

Табела 33, Тврдење бр.29: Моето дете отворено ги споделува своите чувства и искуства со мене

Одговор	N	%
Сигурно важи	49	42,98%
Делумно важи	40	35,09%
Неутрален	20	17,54%

Сигурно не важи	3	2,63%
Речиси не важи	1	0,88%
(Без одговор)	1	0,88%

Околу 78% („Сигурно важи“ за 42,98% и „Делумно важи“ за 35,09%), сметаат дека нивните деца редовно ги споделуваат своите чувства и искуства, што укажува на високо ниво на доверба и комуникација и отворен однос со родителите. 17,54% од родителите се изјаснија како „Неутрални“, додека кај само мал дел, од околу 3,5% ова тврдење не важи („Сигурно не важи“ за 2,63% и „Речиси не важи“ за 0,88%), што укажуваат дека нивните деца ретко отворено ги споделуваат своите емоции и искуства со нив. Не одговори само еден родител (0,88%).

Табела 22, Тврдење бр.30: Моите интеракции со моето дете ме прават да се чувствувам ефективно и самоуверено како родител

Одговор	N	%
Сигурно важи	77	67,54%
Делумно важи	22	19,30%
Неутрален	9	7,89%
Речиси не важи	3	2,63%
Сигурно не важи	2	1,75%
(Без одговор)	1	0,88%

Согласно табелата 34, најголемиот дел од родителите сметаат дека нивните интеракции со нивното дете ги прават да се чувствуваат ефективно и самоуверено како родител (67,54%). Тие ја доживуваат својата интеракција со детето како позитивна и охрабрувачка, што им дава чувство на ефективност и самоувереност во родителството. Дополнително, 19,3% од родителите го оценија ова дека делумно важи за нив, додека само мал дел од испитаниците, односно 4,38% („Речиси не важи“ за 2,63% и „Сигурно не важи“ за 1,75%), не се чувствуваат значајно самоуверено во интеракцијата со детето. Неутрални по ова тврдење останаа 7,89% од испитаниците.

Во следната табела 35 се прикажани резултатите од одговорите на испитаниците за сите 30 тврдења од анкетата за односите родител – дете, изразени преку просек, односно средна вредност (M), стандардна девијација во одговорите (SD), најниски

(Min) и највисоки одговори (Max) на соодветното тврдење и ранг за истото (Range). Тврдењата беа оценети на петостепена Ликертова скала, каде што повисоките вредности (поблиску до 5) укажуваат на посилно согласување со тврдењето, а пониските вредности (поблиску до 1) одразуваат несогласување.

Табела 35: Дескриптивна статистика за сите 30 тврдења (на скала 1–5)

Тврдење	M	SD	Min	Max	Range
Споделувам нежна, топла врска со моето дете.	4,70	0,65	1,0	5,0	4,0
Ако е вознемирено, моето дете ќе бара утеха од мене.	4,56	0,82	1,0	5,0	4,0
Кога го пофалувам моето дете, тоа блеска од гордост.	4,66	0,75	1,0	5,0	4,0
Лесно е да бидам во синхронизација со чувствата на моето дете.	3,83	1,11	1,0	5,0	4,0
Кога моето дете се однесува лошо, реагира на мојот поглед или тон на гласот.	3,66	1,15	1,0	5,0	4,0
Справувањето со моето дете ми ја одзема енергијата.	2,27	1,22	1,0	5,0	4,0
Забележав дека моето дете ги копира моите однесувања.	3,19	1,23	1,0	5,0	4,0
Кога моето дете е во лошо расположение, знам дека ќе имаме тежок ден.	2,67	1,24	1,0	5,0	4,0
Чувствата на моето дете можат да бидат непредвидливи.	2,58	1,23	1,0	5,0	4,0
И покрај моите напори, не се разбираме добро.	2,12	1,26	1,0	5,0	4,0
Често размислувам за моето дете кога сум на работа.	3,98	1,06	1,0	5,0	4,0
Моите интеракции ме прават да се чувствувам ефективно како родител.	4,37	0,93	1,0	5,0	4,0
Моето дете се чувствува непријатно со физичка наклонетост.	2,08	1,22	1,0	5,0	4,0
Моето дете отворено ги споделува своите чувства.	3,88	0,95	1,0	5,0	4,0
Моето дете бара помош кога не му е потребна.	2,59	1,24	1,0	5,0	4,0
Моето дете и јас секогаш се бориме.	2,78	1,33	1,0	5,0	4,0
Моето дете е премногу зависно од мене.	3,10	1,20	1,0	5,0	4,0
Моето дете останува налутено по дисциплина.	2,63	1,18	1,0	5,0	4,0
Моето дете спонтано споделува информации.	3,56	1,16	1,0	5,0	4,0

Моето дете ме гледа како извор на критика.	2,35	1,05	1,0	5,0	4,0
Моето дете изразува љубомора кога сум со други деца.	2,36	1,18	1,0	5,0	4,0
Моето дете се чувствува повредено кога го коригирам.	2,71	1,22	1,0	5,0	4,0
Моето дете силно реагира на разделба од мене.	3,50	1,21	1,0	5,0	4,0
Моето дете не сака да прифати помош.	2,29	1,17	1,0	5,0	4,0
Моето дете е манипулативно кон мене.	1,93	1,04	1,0	5,0	4,0
Моето дете лесно се налутува на мене.	2,58	1,22	1,0	5,0	4,0
Моето дете се обидува да ме задоволи.	2,72	1,27	1,0	5,0	4,0
Моето дете чувствува дека го третирам неправедно.	2,39	1,15	1,0	5,0	4,0
Моето дете не сака да прифати помош кога му е потребна.	2,34	1,19	1,0	5,0	4,0
Моето дете плаче или моли кога сака нешто.	2,15	1,22	1,0	5,0	4,0

Резултатите откриваат дека повеќето родители во примерокот го перципираат својот однос со своето дете како емоционално близок и позитивен. Највисоките просечни вредности се забележуваат кај тврдењата кои ја одразуваат топлината и позитивната интеракција. Родителите најмногу се согласуваат дека споделуваат нежна и топла врска со своето дете (M=4,70), дека детето бара утеха кога е вознемирено (M=4,56), како и дека чувствуваат гордост кога го пофалуваат (M=4,66). Овие резултати укажуваат на доминантно позитивна емоционална клима, со изразено чувство на сигурна приврзаност и прифаќање, односно дека постои емоционалната поврзаност помеѓу детето и родителот и родителска поддршка.

Средните вредности (M=3,5–3,9) најчесто се однесуваат на релации што комбинираат позитивни, но и предизвикувачки аспекти, како на пример, честото размислување за него (M=3,98), синхронизацијата со чувствата на детето (M=3,83), реагирањето на детето на погледот или тон на гласот на родителот (M=3,66), неговата подготвеност спонтано да споделува информации со родителите (M=3,56) или силната реакција при разделба (M=3,50). Ова упатува дека иако постои стабилна поврзаност, некои ситуации бараат поголема емоционална вложеност од родителите.

Ниските просечни вредности (под M=2,5) се јавуваат кај тврдења што ја одразуваат негативната динамика, како што се манипулативноста на детето (M=1,93), отфрлањето на физичка наклонетост (M=2,08), недоразбирање и покрај напорите на родителот (M=2,12), чувствување неправедност (M=2,39) или одбивање помош од

родителот (M=2,34). Овие резултатите јасно покажуваат дека во генерално ваквите однесувања се ретки и не претставуваат доминантна карактеристика на односот родител–дете.

Умерени вредности се забележуваат кај тврдењата поврзани со зависноста и чувствителноста, како кај тврдењето дека детето е премногу зависно (M=3,10), лесно се налутува (M=2,58), или плаче и моли за нешто (M=2,15). Ова укажува дека постојат ситуации во кои детето покажува повисоко ниво на емоционална реактивност, но сепак, тие не можат да се перципираат како доминантен проблем.

Стандардните девијации се релативно високи кај повеќето тврдења (над 1,0), што говори за значителни индивидуални разлики во мислењата на родителите, што значи дека некои родители многу силно ги препознаваат одредени модели на однесување кај своите деца, додека други воопшто не се согласуваат со нив. Оваа варијабилност ја нагласува комплексноста на родителско – детската релација. Исклучок се пат тврдења (SD<1,0), како на пример „Споделувам нежна, топла врска со моето дете“ (SD=0,65), што сугерира дека има тврдења за кои ставовите на испитаници повеќе се согласуваат.

Сумирано, резултатите во табелата 35 откриваат доминација на позитивни емоционални врски и сигурна приврзаност меѓу децата и родителите, со релативно ниско присуство на конфликти и негативни модели на интеракција. Сепак, умерените нивоа на зависност, љубомора и непредвидливост на емоциите упатуваат дека односот родител–дете е динамичен процес, кој бара постојано прилагодување и балансирање меѓу емоционалната поддршка и воспоставувањето на граници.

Нивоата на блискост, конфликт и зависност се прикажани во табелата 36. Ваквата анализа овозможува да се согледа општата тенденција на емоционалниот и интерактивниот квалитет во семејниот контекст.

Табела 36: Нивоа на блискост, конфликт и зависност во односот родител – дете

	Mean	Mode	SD	Min	Max	Skewness	Kurtosis
Блискост	3,67	4,09	0,45	1,91	4,55	-0,958	1,467
Конфликт	2,31	2,42	0,68	0,67	3,83	0,142	-0,454
Зависност	3,32	2,86[a]	0,55	1,86	4,57	-0,296	-0,230
a. Постојат повеќе моди. Прикажана е најмалата вредност.							

Резултатите покажуваат дека блискоста е најсилно изразена во односот родител

– дете, конфликтот е релативно низок, а зависноста е умерена, што е природно за развојниот стадиум на децата. Овие податоци ја потврдуваат претходната анализа дека врската е претежно топла и стабилна, со минимални тензии и умерено присуство на зависност како дел од нормалната динамика.

Конкретно, просечната вредноста за блискоста на родителите со нивните деца (M=3,67) укажува на релативно високо ниво на емоционална поврзаност помеѓу родителите и децата. Ова е во согласност со претходните резултати кои покажаа дека родителите генерално ја перципираат својата релација како топла и поддржувачка. Стандардната девијација е ниска (SD=0,45), што значи дека постои конзистентност меѓу мислењата на учесниците и дека најголемиот број родители слично го доживуваат овој аспект на односот со нивните деца. Негативната вредност на показателот Skewness (-0,958) укажува дека дистрибуцијата е благо искривена кон повисоки вредности, односно поголем број родители изразуваат посилна блискост. Вредноста на показателот Kurtosis (1,467) покажува релативно збиена дистрибуција на одговорите околу просекот за примерокот, што дополнително го потврдува трендот на доминантно позитивно искуство.

Средната вредност на нивото на конфликт помеѓу родителите и децата (M=2,31) е значително пониска во споредба со блискоста, што упатува дека конфликтите не се доминантна карактеристика на односот родител–дете кај испитаниците кои учествуваат во истражувањето. Стандардната девијација е малку повисока од онаа за блискоста (SD=0,68), што значи дека има малку поголеми индивидуални разлики, односно кај некои семејства конфликтот е речиси отсутен, додека кај други се јавува почесто. Вредноста на показателот Skewness (0,142) е благо позитивен, што упатува на мала тенденција кон пониски нивоа на конфликт, а негативната вредност на показателот Kurtosis (-0,454) покажува дека распределбата е порамномерна, односно нема силно групирање околу просекот на нивото на конфликт за примерокот.

Просечната вредност на зависноста на децата од родителите (M=3,32) укажува на умерено ниво на зависност, што е очекувано во развојниот контекст на децата, односно во текот на овој период од нивниот живот вообичаено е тие да бараат поддршка, но воедно имаат тенденција да се стануваат автономни. Стандардната девијација (SD=0,55) покажува најмали разлики меѓу родителите во перцепцијата на оваа димензија на односот родител – дете. Вредноста на показателот Skewness (-0,296) е благо негативен, што упатува дека малку поголем број родители доживуваат повисоки нивоа на зависност од просекот на зависност за примерокот, додека

вредноста на показателот Kurtosis (-0,230) укажува на рамномерна дистрибуција на нивоата на зависност без екстремно концентрирање на одговорите околу просекот за примерокот.

7.3. Испитување на хипотезите

Во овој дел од анализата на резултатите се презентира процесот на испитување на поставените хипотези со цел да се утврди нивната валидност и да се даде одговор на истражувачките прашања. Следува испитувањето на хипотезите и презентирање на добиените резултати, што претставува суштински дел од секое емпириско истражување, бидејќи преку систематска анализа на податоците се проверува дали постојат статистички значајни разлики или поврзаности меѓу променливите, што пак придонесува за подобро разбирање на истражуваниот феномен. Во продолжение ќе бидат прикажани резултатите од тестирањето на секоја хипотеза поединечно, со анализа на добиените наоди.

За испитување на општата хипотеза беа спроведени тестови за мултипла линеарна регресија. Резултатите се прикажани во табела 37.

Табела 37: Испитување на X0

		Нестандардизирани коефициенти		Стандардизирани коефициенти			Коефициенти за влијание	
		B	Стандардна грешка	Beta	t	p	R	R^2
Блискост	Константа	40,037	1,226		32,655	0,000	0,031	0,001
	Возраст	0,130	0,401	0,310	0,324	0,747		
Конфликт	Константа	27,910	2,006		13,914	0,000	0,007	0,000
	Возраст	-0,049	0,657	-0,007	-0,075	0,941		
Зависност	Константа	24,468	0,946		25,855	0,000	0,135	0,018
	Возраст	-0,445	0,310	-0,135	-1,437	0,153		

Резултатите укажуваат дека возраста на родителите не претставува значаен фактор во објаснувањето на блискоста, конфликтот меѓу детето и родителот и зависноста на детето од родителот, односно не влијае врз истите.

Имено, анализата за првата зависна променлива (блискоста на детето со родителот) покажува дека возраста има позитивен, иако слаб ефект (B=0,130; Beta=0,301). Според p-вредноста (p=0,747), која е значително поголема од прифатливото ниво на значајност (0,05) возраста на родителите (и покрај позитивниот

ефект) не претставува предиктор кој статистички значајно влијае на блискоста со децата. Дополнително, вредноста на R^2 (0,001) укажува дека само 0,1% од варијансата во блискоста може да се објасни преку возраста, што е занемарлив процент.

Од регресиската анализа за втората зависна променлива (нивото на конфликт помеѓу родителот и детето) се забележува негативен, но многу слаб ефект (B=-0,049; Beta=-0,007), кој е статистички незначаен (p=0,941), а R^2 (0,000) потврдува дека возраста на родителите дури и да нема влијание врз зачестеноста на конфликтите помеѓу родителот и детето.

Кај третата зависна променлива (зависноста на детето од родителот) постои негативно, но посилно влијание на возраста, отколку врз нивото на конфликт (B=-0,445; Beta=-0,135), но исто така, и ова влијание нема статистичка значајност (p=0,153). Од вредноста R^2 (0,018) се забележува дека возраста објаснува само 1,8% од варијансата во зависноста.

Оттука, резултатите сугерираат отфрлање на општата хипотеза на ова истражување, која претпоставуваше дека: Возраста на родителите значително влијае на квалитетот на односите со нивните деца, односно влијае на нивото на блискост, на зачестеноста на конфликтот во динамиката родител – дете и на зависноста на нивните деца од нив.

За докажување на првите три помошни хипотези спроведовме тестови ANOVA. Резултатите се прикажани во следните табели 38, 39, 40 и 41.

Табела 38: Испитување на X1

		Збир на квадрати	df	Среден квадрат	F	p
Блискост	Меѓу групи	233,947	4	58,487	2,495	0,047
	Во рамките на групите	2555,492	109	23,445		
	Вкупно	2789,439	113			

Резултатите за хипотезата X1 покажуваат дека разликите во блискоста во односот родител – дете во зависност од возраста на родителите се статистички значајни (p=0,047). Иако F-статистиката не е многу висока (2,495), p-вредноста ја потврдува хипотезата X1, која претпоставуваше дека: Постојат значајни разлики во блискоста во односот родител – дете во зависност од возраста на родителите.

Табела 39: Пост-hoc тест – Tukey HSD за Хипотеза 1

Група 1	Група 2	Средна разлика	p	Долна граница	Горна граница
26–35 години	36–45 години	-0,025	1,000	-0,356	0,306
26–35 години	46–55 години	-0,107	0,902	-0,440	0,227
26–35 години	Над 55 години	-0,384	0,280	-0,920	0,153
26–35 години	Под 25 години	-0,392	0,042	-0,776	-0,009
36–45 години	46–55 години	-0,082	0,957	-0,407	0,244

Дополнително, Пост-hoc тест – Tukey HSD покажа дека статистички значајна разлика (p=0,0423) се појавува помеѓу родителите „Под 25 години“ и „26–35 години“. Тоа значи дека младите родители (помлади од 25 години) пријавуваат значително помало чувство на блискост со своето дете во споредба со родителите на возраст од 26–35 години (табела 39).

Табела 40: Испитување на X2

		Збир на квадрати	df	Среден квадрат	F	p
Конфликт	Меѓу групи	175,461	4	43,865	0,656	0,624
	Во рамките на групите	7284,609	109	66,831		
	Вкупно	7460,070	113			

Резултатите за хипотезата X2 покажуваат дека во однос на возраста на родителите нема значајна разлика во нивото на конфликти со нивните деца. Со други зборови, без оглед на тоа дали родителите се помлади или постари, разликите во нивните одговори за присуството на конфликти со децата се мали (F=0,656) и статистички незначајни (p=0,624).

Според овие наоди, ја отфрламе хипотезата X2 која претпоставуваше дека: Постојат значајни разлики во нивоата на конфликт во односите со нивните деца во зависност од возраста на родителите.

Табела 41: Испитување на X3

		Збир на квадрати	df	Среден квадрат	F	p
Зависност	Меѓу групи	120,485	4	30,121	2,091	0,087
	Во рамките на групите	1570,462	109	14,408		
	Вкупно	1690,947	113			

Резултатите за хипотезата X3 покажуваат дека постојат одредени разлики во степенот на зависност на детето во поглед на возраста на родителите (F= 2,091), но сепак тие разлики се блиску до прагот на статистичка значајност, но се незначајни (p=0,087), со тенденција кон значајност (која веројатно би се добила со зголемување на примерокот на истражувањето).

Согласно овие наоди ја отфрламе хипотезата X3, која претпоставуваше дека: Постојат значајни разлики во зависноста на децата од родителите во зависност од возраста на родителите.

Во продолжение се анализирани четвртата, петтата и шестата хипотеза со помош на тестови за корелација, односно испитана е поврзаноста помеѓу возраста на родителите и квалитетот на нивните односи со децата. Но, за да утврдиме кои тестови се соодветни за утврдување на корелациите, најпрвин е извршено тестирање на нормалноста на дистрибуцијата на одговорите на испитаниците со Kolmogorov-Smirnov тестови. Резултатите се прикажани во табела 42.

Табела 42: Испитување на нормалност на дистрибуцијата на одговорите

	Kolmogorov-Smirnov[a]		
	Statistic	df	p
Блискост	0,108	114	0,002
Конфликт	0,080	114	0,068
Зависност	0,098	114	0,009

Се забележува нормална дистрибуција на одговорите за нивоата на конфликт во односот родител – дете (p=0,068), додека за блискоста во односот (p=0,002) и за зависноста на детето од родителот (p=0,009) дистрибуцијата значајно отстапува од нормална. Оттука, за тестирање на корелацијата помеѓу возраста на родителите и нивната блискост со децата (X4), и возраста и зависноста на детето (X6) користевме Spearman correlation (rs), а за корелацијата помеѓу возраста на родителите и нивоата на

конфликт со нивните деца (X5) користевме Pearson correlation (r). Резултатите се прикажани во следните три табели - 43, 44 и 45.

Табела 43: Испитување на X4

		Возраст
Блискост	rs	0,031
	p	0,747
	N	114

Според резултатите за хипотезата X4, постои многу слаба (rs=0,031), но незначителна позитивна корелација меѓу возраста на родителите и блискоста со нивните деца (p=0,747). Овие наоди налагаат отфрлање на хипотезата X4, која претпоставуваше дека: Возраста на родителите корелира со нивото на блискост во нивните односи со нивните деца и постарите родители се значајно поврзани со повисоко ниво на блискост во споредба со помладите родители.

Табела 44: Испитување на X5

		Возраст
Конфликт	r	-0,007
	p	0,941
	N	114

Од резултатите кои се однесуваат на хипотезата X5, се забележува дека има исклучително слаба и практично непостоечка негативна врска меѓу возраста на родителите и нивото на конфликти (r=-0,007), што го потврдува и високиот коефициент на сигнификантност на корелацијата (p=0,941), што значи отфрлање на хипотезата X5, која претпоставуваше дека: Возраста на родителите е значајно поврзана со нивото на конфликт во односите со нивните деца и помладите родители се значајно поврзани со повисоко ниво на конфликт во споредба со постарите родители.

Табела 45: Испитување на X6

		Возраст
Зависност	rs	-0,135
	p	0,153
	N	114

Од резултатите во табелата, кои се однесуваат на хипотезата Х6, откриваме слаба негативна поврзаност помеѓу возраста на родителите и зависноста на децата од нив (rs=-0,135), но овој наод не може да се генерализира, бидејќи не е статистички сигнификантен (p=0,153).

Оттука, ја отфрламе хипотезата Х6, која претпоставуваше дека: Возраста на родителите е значајно поврзана со нивото на зависност на нивните деца од нив и помладите родители се значајно поврзани со повисоко ниво во споредба со постарите родители.

Во следниот дел од истражувањето се анализира меѓусебната поврзаност помеѓу клучните димензии на односот родител–дете: блискост, зависност и конфликт. Овие три фактори претставуваат основни индикатори за квалитетот на семејната динамика и имаат суштинско влијание врз емоционалниот и психосоцијалниот развој на детето. Теоретските и емпириските согледувања упатуваат дека поголемата блискост со родителот често е придружена со повисоко чувство на доверба и поддршка, што може да ја зголеми зависноста на детето од родителот, но воедно и да го намали нивото на конфликт во секојдневните интеракции. Од друга страна, прекумерната зависност може да биде во негативна релација со конфликти, бидејќи детето почесто го прифаќа авторитетот и очекувањата на родителот. Врз основа на ова, во продолжение ќе бидат тестирани хипотезите Х7, Х8 и Х9, кои ја испитуваат насоката и јачината на корелациите помеѓу овие променливи, независно од возраста на родителите. Применети се тестови Pearson Correlation (r). Овие тестови се користат за анализа на поврзаноста помеѓу континуирани варијабли (како што се нивоата на блискост, конфликт, зависност во односот родител – дете). Резултатите се прикажани во табелите 46, 47 и 48, кои следуваат.

Табела 46: Испитување на Х7

		Зависност
Блискост	r	0,488**
	p	0,000
	N	114
**. Корелацијата е значајна на ниво од 0,01 (двострана).		

Резултатите за хипотезата Х7 покажуваат дека постои умерено до силно позитивна врска помеѓу блискоста помеѓу детето и родителот и зависноста на детето од

родителот (r=0,488). Корелацијата е статистички многу значајна (p<0,001), а резултатите се со веројатност од 99%. Имено, без оглед на возраста на родителите, децата кои покажуваат повисоко ниво на блискост со родителот истовремено имаат и поголема зависност од него, што значи прифаќање на X7, која претпоставуваше дека: Без разлика на возраста на родителите, блискоста на детето со родителот значајно позитивно корелира со зависноста на детето од родителот.

Табела 47: Испитување на X8

		Конфликт
Блискост	r	0,004
	p	0,962
	N	114

Резултатите кои се однесуваат на хипотезата X8 покажуваат речиси непостоечка врска помеѓу блискоста и конфликтот (r=0,004), што го потврдува и вредноста на коефициентот на статистичка сигнификантност (p=0,962), кој е многу повисок од дозволениот праг на статистичка значајност (0,05).

Оттука ја отфрламе хипотезата X8, која претпоставуваше дека: Без разлика на возраста на родителите, блискоста на детето со родителот значајно негативно корелира со нивото на конфликт помеѓу нив.

Табела 48: Испитување на X9

		Конфликт
Зависност	r	-0,208*
	p	0,026
	N	114
*. Корелацијата е значајна на ниво од 0,05 (двострана).		

Резултатите за хипотезата X9, укажуваат на умерена негативна врска помеѓу зависноста на детето од родителот и нивото на конфликт помеѓу нив (r=-0,208), која воедно е статистички значајна (p=0,026). Овој наод сугерира дека треба да ја прифатиме хипотезата X9, која претпоставуваше дека: Без разлика на возраста на родителите, зависноста на детето од родителот значајно негативно корелира со нивото на конфликт помеѓу нив. Значи дека, без оглед на возраста на родителите, поголемата зависност на детето од родителот е поврзана со помало ниво на конфликти.

Бидејќи досегашниот дел од анализата открива дека возраста на родителите не влијае врз ниту еден од трите анализирани аспекти на односот родител–дете, дополнително истражувањето е проширено, со анализа на влијанието на останатите демографски карактеристики на родителите, како што се полот, образованието и местото на живеење. Теоретските согледувања и претходни емпириски истражувања укажуваат дека ваквите варијабли можат во одредена мера да ја обликуваат динамиката на семејните релации. Хипотезите X10, X11 и X12 имаат за цел да испитаат дали овие демографски фактори, независно од возраста на родителите, имаат значајна улога во обликувањето на трите клучни димензии на односот родител–дете: блискост, конфликт и зависност. Преку тестирањето на овие хипотези се настојува да се утврди дали демографските обележја претставуваат релевантен предиктор за емоционалната поврзаност, фреквенцијата на конфликтите и степенот на зависност на детето од родителот, или пак нивното влијание е занемарливо. Со тоа, испитувањето на овие хипотези овозможува подлабоко разбирање на тоа дали квалитетот на односот родител–дете зависи главно од индивидуалните карактеристики на родителите и дали тие имаат значајна улога во неговото обликување. Резултатите се прикажани во табелите 49, 50 и 51, кои следуваат.

Табела 49: Испитување на X10

	Нестандардизирани коефициенти		Стандардизирани коефициенти			Коефициенти за влијание	
	B	Стандардна грешка	Beta	t	p	R	R^2
Пол	-1,724	1,049	-0,153	-1,643	0,103	0,153	0,024
Образование	0,605	0,636	0,090	0,951	0,343	0,090	0,008
Средина на живеење	-0,415	1,339	-0,099	-1,056	0,293	0,099	0,010

Зависна варијабла: Блискот на родителот со детето

За полот на родителот, коефициентот B (-1,724) укажува на негативно, но незначајно влијание на полот на родителот врз блискоста со детето (p=0,103), а стандардизираниот коефициент Beta (-0,153) дополнително укажува на слаб ефект.

Вредноста на коефициентот B (0,605) за степенот на образование на родителот, покажува слаб позитивен ефект на образованието на родителот врз блискоста со детето, но и ова влијание не е статистички значајно (p=0,343). Стандардизираниот

коефициент Beta (0,090) ја потврдува минималната улога на образованието како предиктор за блискоста на детето со родителот.

За средината на живеење на семејството, коефициентот B (-0,415) укажува на негативно влијание на местото на живеење врз блискоста на детето со родителот, и исто така како и претходните, и ова влијание не е статистички значајно (p=0,293). Стандардизираниот коефициент Beta (-0,099) исто така укажува на многу слаб ефект.

Вредностите на R (0,153; 0,090; 0,099) и на R^2 (0,024; 0,008; 0,010) се многу мали, и иницираат дека полот, образованието и средината на живеење објаснуваат само 2,4%, 0,8% и 1% од варијансата на блискоста со детето што е исклучително ниско и дополнително ја потврдува незначајната улога на анализираните демографски карактеристики во овој однос.

Овие резултати налагаат отфрлање на хипотезата X10, која претпоставуваше дека: Без разлика на возраста на родителите, останатите демографски карактеристики на родителите немаат влијание врз блискоста на детето со родителот.

Можеме да сумираме дека покрај возраста на родителите, и нивниот пол, степен на образование и средината на живеење не можат да се сметаат како предиктори за нивото на блискост помеѓу родителите и нивните деца.

Табела 50: Испитување на X11

	Нестандардизирани коефициенти		Стандардизирани коефициенти			Коефициенти за влијание	
	B	Стандардна грешка	Beta	t	p	R	R^2
Пол	-0,912	1,734	-0,050	-0,526	0,600	0,050	0,002
Образование	1,091	1,040	0,099	1,049	0,296	0,099	0,010
Средина на живеење	-1,116	2,198	-0,048	-0,508	0,613	0,048	0,002

Зависна варијабла: Конфликт на родителот и детето

За полот на родителот, коефициентот B (-0,912) укажува на негативен ефект на полот на родителот врз нивото на конфликт меѓу него и детето, но ова влијание статистички не е значајно (p=0,600). Овој наод е подржан и од многу ниската вредност на стандардизираниот коефициент Beta (-0,050).

За степенот на образование на родителот, коефициентот B (1,091) покажува тенденција дека повисокото образование придонесува за малку повисоко ниво на конфликти, но сепак овој ефект не е статистички значаен (p=0,296). Стандардизираниот

коефициент Beta (0,099) ја потврдува минималната улога на образованието како фактор за конфликтите помеѓу детето и родителот.

За средината на живеење на семејството, коефициентот B (-1,116) укажува на негативен ефект на местото на живеење врз нивото на конфликти помеѓу детето со родителот, но коефициентот статистичка значајност на ова влијание (p=0,613) повторно упатува дека е слабо и незначајно. И стандардизираниот коефициент Beta (-0,048) потврдува дека средината на живеење не претставува релевантен предиктор за нивото на конфликт.

Од вредностите на R (0,050; 0,099; 0,048) и на R^2 (0,002; 0,010; 0,002) кои се исклучително ниски, се констатира дека полот, образованието и средината на живеење објаснуваат само 0,2%, 1% и 0,2% од варијансата во нивото на конфликти. Ниските проценти дополнително ги потврдуваат погоре изнесените наоди - дека анализираните демографските обележја не се суштински фактор креирањето на конфликти.

Оттука, наодите налагаат отфрлање на хипотезата X11, која претпоставуваше дека: X11: Без разлика на возраста на родителите, останатите демографски карактеристики на родителите немаат влијание врз нивото на конфликт помеѓу детето и родителот.

Резултатите потврдуваат дека покрај возраста на родителите, и нивниот пол, степен на образование и средината на живеење не можат да се сметаат како предиктори за нивото на конфликт помеѓу родителите и нивните деца.

Табела 51: Испитување на X12

	Нестандардизирани коефициенти		Стандардизирани коефициенти			Коефициенти за влијание	
	B	Стандардна грешка	Beta	t	p	R	R^2
Пол	0,348	0,826	0,040	0,421	0,675	0,040	0,002
Образование	0,357	0,496	0,068	0,720	0,473	0,068	0,005
Средина на живеење	-0,027	1,048	-0,002	-0,026	0,980	0,002	0,000

Зависна варијабла: Зависност на детето од родителот

Коефициентите преку кои е испитано влијанието на полот врз зависноста на детето од родителот укажуваат на минимално позитивно влијание (B=0,348), но влијанието е статистички незначајно (p=0,675), што е потврдено и од стандардизираниот коефициент Beta (0,040).

За степенот на образование на родителот, коефициентот B (0,357) покажува слаб позитивен ефект на образованието на родителот врз зависноста, кој исто како не е статистички значаен (p=0,473). Вредноста на стандардизираниот коефициент Beta (0,068) упатува на минимално влијание.

Средината на живеење практично воопшто и да не влијание врз зависноста, што се согледува од коефициентот B (-0,027), потврдено и од коефициентот многу високата вредност на коефициентот на сигнификаност (p=0,980). Вредноста на Beta (-0,002) исто така нагласува речиси непостоечки ефект.

Вредностите на R (0,040; 0,068; 0,002) и на R^2 (0,002; 0,005; 0,000) се исклучително ниски, што значи дека анализираните демографски карактеристики објаснуваат минорни 0,2%, 0,5% и 0% (соодветно) од варијансата во зависноста на детето од родителот. Оттука, анализираните демографските обележја не играат суштинска улога во креирањето на зависноста на детето од родителот.

Овие резултати укажуваат дека треба да ја отфрлиме и последната хипотеза X12, која претпоставуваше дека: Без разлика на возраста на родителите, останатите демографските карактеристики на родителите немаат влијание врз зависноста на детето од родителот.

Значи, покрај возраста на родителите, и нивниот пол, степен на образование и средината на живеење не можат да се сметаат како предиктори за нивото на зависност на децата од нив.

7.4. Дискусија на резултатите

Примарната цел на ова истражување беше да се испита влијанието на возраста на родителите врз квалитетот на односите родител – дете, фокусирајќи се конкретно на три димензии: емоционална блискост, фреквенцијата на конфликти и зависноста на детето од родителот. Општата хипотеза претпоставуваше дека возраста на родителите значително влијае на квалитетот на односите со нивните деца, влијаејќи и на нивото на блискост, на појавата на конфликти и на зависноста на нивните деца од нив. За да се тестира ова, беа формулирани 9 хипотези, а истражувањето беше збогатено со уште три хипотези, така да вклучи испитување на 12 потхипотези потхипотези.

Генерално резултатите од ова истражување укажуваат дека возраста на родителите не претставува значаен фактор во објаснувањето на блискоста,

конфликтите и зависноста во односот родител – дете. Иако постојат мали позитивни или негативни трендови, ниту еден од нив не достигнува статистичка значајност. Прво, во поглед на блискоста, резултатите покажуваат слаб позитивен ефект, кој не е статистички значаен. Ова е во согласност со истражувањата на Lansford и соработниците (2014), кои нагласуваат дека квалитетот на релациите помеѓу децата и родителите е повеќе условен од фактори како стил на воспитување, емоционална поддршка и отворена комуникација, отколку од биолошката возраст на родителите. Второ, резултатите кои се однесуваат на фреквенцијата на конфликти во овој однос покажуваат практично занемарливо негативно влијание на возраста, што укажува дека повозрасните родители не влегуваат почесто ниту поретко во конфликти со децата. Слични наоди се потврдени од страна на Yu и колегите (2016), кои истакнуваат дека конфликтите се повеќе поврзани со темпераментот на детето, семејните стресови и комуникациските стратегии, отколку со возраста на родителите. Трето, што се однесува до зависноста на детето од родителот, иако се забележува посилен негативен ефект во споредба со другите два испитани аспекти, сепак истиот не е статистички значаен, што го подржува мислењето на Steinberg, (2001), дека независноста и автономијата на децата повеќе зависат од фазата на нивниот психосоцијален развој и родителските практики, отколку од возраста на родителот Во целина, овие резултати го поддржуваат ставот дека возраста има ограничена улога во објаснувањето на семејната динамика, а дека клучна е комбинацијата од психосоцијални и контекстуални фактори. Може да сумираме дека, што посочуваат Putnick и соработниците (2015), квалитетот на односот родител – дете посилно зависи од чувството на сигурна приврзаност, емоционалната топлина и доследноста во воспитувањето, отколку од возраста на родителот. Овие наоди од истражувањето се конзистентни со современата психолошка литература, која ја нагласува улогата на квалитативните карактеристики на родителството (комуникација, емпатија, поддршка) над квантитативните или демографските обележја како што е возраста.

Подлабоката анализа од истражувањето покажа дека согласно резултатите кои ја потврдија хипотезата X1 постојат статистички значајни разлики во блискоста меѓу групите на родители според возраст. Дополнителната анализа со Post-hoc Tukey HSD тест покажа дека значајна разлика помеѓу групите родители помлади од 25 години и на возраст од 26 до 35 години. Ова значи дека најмладите родители сепак пријавуваат помало чувство на блискост со своето дете во споредба со повозрасни родители од нив.

Овој резултат е во согласност со претходни истражувања кои укажуваат дека младите родители често се соочуваат со повеќе психосоцијални и економски предизвици, како недоволна емоционална зрелост, финансиски ограничувања или недостиг од родителски искуства, што може да го намали квалитетот на нивната интеракција и блискост со децата (Nomaguchi & Milkie, 2020). Истражувањето покажа дека родителите во средната возраст генерално пријавуваат подобра емоционална стабилност и поголема психосоцијална подготвеност за родителството во споредба со адолесцентите или младите родители, што е во согласност со наодот на Cabrera и колегите (2011). Исто така, студијата на Lee и колегите (2017) нагласува дека родителите со повеќе животно искуство и стабилна социјална поддршка развиваат поинтензивна емотивна врска со децата, што кореспондира со нашите резултати. Од друга страна, истражувањето на Padilla-Walker и Christensen (2011) посочува недостиг на блискост кај најмладите родители, но потенцираат не е секогаш трајна состојбата, туку може да се надмине со текот на времето, како што тие стекнуваат повеќе искуство и ресурси за воспитување.

Овие резултати може да се објаснат низ неколку аспекти. Прво, младите родители обично се соочуваат со многу психосоцијални и економски тешкотии, почнувајќи од намалена емоционална зрелост, до помалку економски ресурси, па сè до помалку сопствени искуства на кои можат да се потпрат од своите родители, што може да ја намали нивната способност за доверлива врска со детето. Во споредба, родителите во средната возраст генерално имаат поголема емоционална стабилност, психосоцијална подготвеност и искуство, што им овозможува поефикасна интеракција и воспоставување поголема блискост со детето. Дополнително, младите родители можеби се повеќе фокусирани на сопствената адаптација кон возрасни обврски, образование или работа, што ги одвлекува од посветеноста кон родителството во одредени периоди. Со текот на времето тие често ги развиваат вештините потребни за продлабочување на блискоста со детето. Со оглед на тоа, добиените резултати сугерираат дека програмите за поддршка на младите родители треба да се насочат кон зајакнување на нивната емоционална компетентност, родителски вештини, како комуникациски вештини и способност за емпатично родителство, со цел да се поттикне создавање на посилна блискост со децата уште во најраните фази од развојот.

Резултатите преку кои ја отфрливме хипотезата X2 укажуваат дека разликите во одговорите на родителите од различни возрасни групи се статистички незначајни, што значи дека според возраста на родителите зачестеноста или интензитетот на

конфликтите е слична. Овој наод е во согласност со истражувањата кои нагласуваат дека квалитетот на односот родител – дете, вклучително и нивото на конфликти, е повеќе поврзан со стилот на родителство, семејната динамика и комуникациските модели, отколку со возраста на родителите (Smetana, 2011). Steinberg (2001) открил дека фактори како емоционалната регулација на родителите, нивната поддршка и авторитативниот стил на воспитување имаат многу посилен предиктивен ефект врз конфликтите со децата одошто возраста. Дополнително, Lansford и неговите соработници (2014) укажува дека културниот контекст и социјалната средина имаат клучна улога во обликување на конфликтите, а возраста на родителите има споредно или дури занемарливо влијание. Поради ова, наодите потврдуваат дека конфликтите во односите родител – дете можат да се сметаат за универзални феномени кои повеќе се потпираат на психолошките и семејните влијанија отколку на возраста на родителите. Ова укажува на важноста на интервенциите насочени кон развивање на родителски вештини за конструктивно решавање на конфликти, наместо акцент врз демографските фактори.

Согласно резултатите за хипотезата X3, која ја отфрливме, постојат одредени разлики во степенот на зависност на детето во зависност од возраста на родителите, и иако тие разлики се статистички незначајни постои силна тенденција кон значајност, која би се постигнала со проширување на примерокот, и со поголема популација ефектот би можел да биде потврден. Ова укажува дека возраста на родителите може да има одредено, но минимално влијание врз зависноста на детето. Овие наоди се во согласност со истражувањата кои покажуваат дека зависноста на детето од родителот е повеќе поврзана со психолошките карактеристики на детето, стилот на родителство и квалитетот на емоционалната поврзаност, отколку со демографските карактеристики на родителот, како што е возраста (Bornstein, 2002). Steinberg (2001) нагласува дека автономијата и независноста на децата се развиваат преку интеракции и родителски практики, додека некои демографски фактори, како возраста, имаат многу помала улога. Во целост, наодите укажуваат дека интервенциите кои ја поттикнуваат автономијата и емоционалната сигурност на децата би биле покорисни од фокусирањето на демографските фактори на родителите, како што е нивната возраст. Во суштина, автономијата и зависноста на детето се развиваат преку родителските практики и психосоцијалната подготвеност на родителот. Оттука, интервенциите треба да се фокусираат на развивање на емоционална поддршка и способности за охрабрување автономија кај децата, наместо на демографските карактеристики на

родителите.

Резултатите за хипотезата Х4 покажуваат дека возраста на родителите значајно не корелира со блискоста со нивните деца, поради што ја отфрливме оваа хипотеза, која претпоставуваше дека постарите родители ќе имаат значително повисоко ниво на блискост со своите деца во споредба со помладите родители. Со други зборови, блискоста не се зголемува или намалува со самата возраст на родителите, туку зависи од квалитативните аспекти на релацијата и од контекстуалните услови во кои се развива односот. Слични наоди се забележани во истражувањата на Lansford и соработниците (2014) и Steinberg (2001), кои укажуваат дека блискоста повеќе е условена од психолошките карактеристики на родителот, доследност и топлина во родителските интеракции, стилот на воспитување и емоционалната поддршка, отколку од возраста на родителот. Иако постарите луѓе можеби доживеале поголема животна и емоционална зрелост, тоа не значи автоматски дека нивните односи со помладите деца ќе бидат поблиски или поквалитетни. Затоа, родителите треба да работат на емоционалната поддршка на своите деца, конзистентност и да имплементираат техники за позитивно родителство.

Хипотезата Х5 која ја отфрливме, покажува дека возраста на родителите не корелира значајно со нивото на конфликти со децата. Слични резултати се наоѓаат во истражувањата на Steinberg (2001) и Smetana (2011), кои истакнуваат дека зачестеноста и интензитетот на конфликтите родител – дете се повеќе поврзани со развојната фаза на детето, стилот на родителство и емоционалната регулација, отколку од демографските карактеристики на родителот, како што е неговата возраст, баш како што нагласуваат Laursen и Collins (2009), дека конфликтите се природен дел од развојот на автономијата на децата и се појавуваат низ различни семејни контексти без значајна зависност од возраста на родителот. Lansford и неговите колеги (2014) укажуваат дека социјалната средина и културните очекувања имаат многу поголемо влијание врз родителско-дете конфликтите отколку биолошките или демографските фактори. Затоа, за да се намалат конфликтите, родителите треба да се насочат кон развивање на личните родителски вештини, како конструктивна комуникација и емоционална поддршка.

Резултатите за хипотезата Х6 покажуваат слаба негативна корелација помеѓу возраста на родителите и зависноста на децата од нив, поради што ја отфрливме хипотезата Х6, која претпоставуваше дека помладите родители ќе имаат деца со повисоко ниво на зависност во споредба со постарите родители. Слични резултати се

пријавени во истражувањата на Bornstein (2002) и Steinberg (2001), кои укажуваат дека зависноста на детето од родителот е повеќе условена од квалитетот на интеракцијата, стилот на родителство и емоционалната сигурност, отколку од биолошките или демографските карактеристики на родителот, како што е возраста. Децата развиваат автономија и независност во зависност од доследноста и топлината на родителските интеракции, а не директно според годините на родителот (Putnick et al., 2015). Lansford и колегите (2014) покажуваат дека социјалната поддршка и сигурната приврзаност имаат многу поголема поврзаност со зависност на детето од родителот, отколку возраста на родителот. Наодите сугерираат дека родителите треба да се фокусираат на зајакнување на своите родителски практики и емоционалната поддршка на децата, со цел поттикнување на автономијата и независноста кај децата.

Испитувањето на хипотезата Х7 укажува на умерено до силно позитивна врска помеѓу блискоста на детето со родителот и зависноста на детето од родителот, која е статистички многу значајна, поради што оваа хипотеза се прифаќа. Колку подлабока е емоционалната врска помеѓу детето и родителот, толку поголема е склоноста на детето да бара помош и да се потпира на родителот во секојдневни ситуации Затоа, без оглед на возраста на родителот, децата кои имаат поголем степен на блискост со својот родител, покажуваат поголема зависност од него. Ова е во согласност со теоријата на приврзаност (Bowlby, 1982), која наведува дека блискоста на децата со родителот е поврзана со нивната зависност од нивниот родител, бидејќи децата со сигурна приврзаност кон својот родител имаат поголема веројатност да бараат поддршка и заштита од својот родител во широк спектар на контексти. До слични резултати, уште пред повеќе од повеќе од 4,5 децении, дошле и Ainsworth и соработниците (1978), кои покажуваат дека интензивната емоционална поврзаност помеѓу родителот и детето е предиктор за поголема зависност, особено во раните години на развој. Исто така, и студијата на Bornstein (2002) нагласува дека блискоста во односот родител – дете создава сигурна основа за здрав развој на детето, одржувајќи зависност од родителот за емоционална и практична поддршка. Ова ја потврдува важноста на интеракциите и квалитетот на односот како клучни фактори, додека демографските карактеристики, како возраста на родителите, имаат споредно влијание. Значи програмите за поддршка на семејствата треба да се фокусираат на зајакнување на блискоста и комуникацијата помеѓу родителите и децата, што истовремено ќе ги задоволи и потребите за зависност и сигурност на детето.

Во поглед на хипотезата Х8, резултатите покажуваат речиси непостоечка врска помеѓу блискоста на детето со родителот и нивото на конфликт, што е потврдено со високата р-вредност, значително над прагот на статистичка значајност, поради што ја отфрламе оваа хипотеза, која претпоставуваше дека блискоста на детето со родителот значајно негативно корелира со нивото на конфликт. Блискоста и конфликтот се независни димензии во односите родител – дете и високото ниво на блискост не гарантира автоматски пониско ниво на конфликти. Слични наоди пронајдовме и кај Laursen и Collins (2009), кои тврдат дека блискоста и конфликтот помеѓу родителите и нивните деца можат да коегзистираат независно едно од друго. Конфликтот често се јавува како природен дел од развојот на автономијата на детето, дури и во семејства со високо ниво на блискост, без да ја намалува емоционалната поврзаност. Steinberg (2001) открил дека квалитетот на односот родител – дете и зачестеноста на конфликтите се поврзани со развојната фаза на детето и стилот на родителство, а не директно со емоционалната блискост. Затоа родителските практики треба да се засноваат на комуникација со управување со конфликти, наместо да се засноваат на интензитетот на блискоста, бидејќи конфликтите не се секогаш индикатор на лош однос или намалена блискост, туку често се резултат на нормалните интеракции во процесот на развој на детето. Фактори како стилот на родителство, емоционалната регулација на родителот и ефективната комуникација имаат многу поголемо влијание врз зачестеноста и интензитетот на конфликтите отколку емоционалната блискост.

Од резултатите за хипотезата Х9 се заклучува дека постои умерена негативна корелација помеѓу зависноста на детето од родителот и нивото на конфликт, која е статистички значајна, што ја потврдува оваа хипотеза, која претпоставуваше дека поголемата зависност на детето од родителот ќе биде поврзана со помало ниво на конфликт. Ова значи дека без оглед на возраста на родителите, децата кои се повеќе зависни од нивните родители искусуваат помал број на конфликти или помал интензитет на конфликтите во односите со нив. До вакви резултати, уште одамна, дошле и Ainsworth и колегите (1978) и Bowlby (1982), дека сигурната приврзаност создава стабилна и предвидлива средина за детето, што резултира со помалку конфликти во секојдневната интеракција со родителот. Децата кои зависат од своите родители емоционално и практично имаат поголема веројатност да бидат соработливи отколку конфликтни, бидејќи нивниот однос се заснова на доверба и прифаќање на родителскиот авторитет. Bornstein (2002) наведува дека децата кои се умерено до многу зависни од родителот за емоционална поддршка ќе бидат поуспешни во регулирањето

на конфликтот со тој родител, бидејќи поддршката што ја бараат го намалува нивното фрустрирачко и аверзивно однесување и го зголемува нивното кооперативно однесување кон родителот. Ова доведува до наоди дека емоционалната поврзаност со родителите е пример за уште еден важен фактор во регулирањето на конфликтот во семејниот систем. На овој начин децата се поотворени за соработка и послушност, бидејќи нивната врска со родителот се базира на доверба, сигурност и разбирање. Така, родителите им помагаат на децата да ги регулираат своите емоции и да ги намалат фрустрациите.

Анализирајќи ја хипотезата Х10, дојдовме до заклучок дека, освен возраст аи другите анализирани демографски карактеристики на родителите, како што се полот, степенот на образование и средината на живеење, немаат статистички значајно влијание врз блискоста на детето со родителот, што ја потврдува слабата улога на полот како предиктор за нивото на блискост на детето со родителот. Слични резултати се наоѓаат во повеќе други, кои истакнуваат дека блискоста помеѓу родителите и децата е повеќе условена од квалитетот на интеракциите, стилот на родителство и емоционалната поддршка, отколку од биографските или демографските карактеристики како пол, образование или местото на живеење. Сигурната приврзаност и топлите, доследни родителски практики имаат поголемо влијание врз создавање и одржување на блискоста со детето (Bowlby, 1982; Bornstein, 2002; Lansford & соработниците, 2014; Putnick et al., 2015). Овие резултати можат да се должат на тоа што блискоста помеѓу родител и дете повеќе зависи од квалитетот на родителските интеракции, емоционалната поддршка и стилот на воспитување, отколку од биографските или демографските фактори. Родителите кои практикуваат топли, доследни и емпатични интеракции создаваат сигурна приврзаност и чувство на блискост со детето, независно од својот пол, образовно ниво или место на живеење.

Резултатите за хипотезата Х11 покажуваат дека демографските карактеристики на родителите, како што се полот, степенот на образование и средината на живеење, немаат статистички значајно влијание врз нивото на конфликт помеѓу родителот и детето, поради што ја отфрливме хипотезата. Вакви наоди се среќаваат и во истражувањата на Lansford и соработниците (2014) и Putnick и соработниците (2015), кои истакнуваат дека конфликтите помеѓу родителите и децата не зависат директно од демографските фактори како пол, образование или средина на живеење, туку се повеќе поврзани со квалитетот на интеракциите, стилот на родителство и стратегиите за управување со конфликтите. Steinberg (2001) дополнително нагласува дека конфликтот

во семејството е нормална појава која произлегува од развојните потреби на детето и не е директно зависна од биографските обележја на родителите. Ова го потврдуваат и наодите на Burt и соработниците (2015), според кои конфликтите почесто се јавуваат кај родители со адолесценти, без оглед на нивната возраст. Ваквата состојба може да е резултат на тоа што конфликтите помеѓу родителите и децата повеќе зависат од квалитетот на родителските интеракции, стилот на воспитување и стратегиите за управување со конфликти. На пример, сите родители кои покажуваат емоционална регулација, доследност и способност за конструктивна комуникација со децата можат да минимизираат конфликтите.

Испитувањето на хипотезата Х12 покажа дека демографските карактеристики на родителите, како што се полот, образованието и средината на живеење, немаат статистички значајно влијание врз зависноста на детето од родителот, поради што хипотезата е отфрлена. Овие наоди се конзистентни со наодите на Bornstein (2002) и Putnick и соработниците (2015), кои откриле дека зависноста на детето од родителот повеќе се определува од квалитетот на интеракциите, конзистентноста на родителските практики и емоционалната поддршка, а не според демографските карактеристики на родителите. Steinberg (2001) додава дека зависноста од родителот е поврзана со развојните фази на детето и начинот на родителско водство, а од овие карактеристики на родителите. Иако демографските карактеристики можеби не се клучни предиктори за зависност од деца, квалитетот на родителските интеракции и емоционалната поддршка во рамките на семејните интеракции е најважен, особено во однос на зависноста од деца. Повторно, би нагласиле дека природата на родителските практики и природата на емоционалната поддршка се клучните прашања во развојот на зависноста од деца, додека демографските карактеристики се од ограничено или никакво значење.

Генерално, резултатите може да се да се објаснат низ неколку клучни аспекти на семејната динамика и родителството. Прво, како што покажуваат резултатите, возраста на родителите не е значаен предиктор за блискоста, конфликтите или зависноста на детето. Ова укажува дека квалитетот на односот родител – дете е повеќе условен од стилот на воспитување, емоционалната поддршка и отворената комуникација, отколку од биолошката возраст на родителите. Родителите можат да бидат млади или повозрасни, но нивната способност за емпатично слушање, поставување граници и реагирање на емоциите на детето е многу повлијателна за квалитетот на односот. Второ, кај конфликтите, практично занемарливото влијание на возраста и на останатите

демографски карактеристики на родителите сугерираат дека зачестеноста и интензитетот на конфликти повеќе зависат од карактеристиките на самото дете, како што се темпераментот, нивото на возбуда или толеранцијата кон фрустрации, како и од семејните стресови и стилот на комуникација, отколку од возраста на родителот. Дополнително, кај зависноста на детето од родителот, резултатите сугерираат дека е повеќе веројатно автономијата и независноста на децата се повеќе поврзани со нивната возраст, когнитивен и емоционален развој, како и со доследноста и поддршката што ја добиваат од родителите, отколку со возраста на самиот родител И на крај, во целина, резултатите го потврдуваат ставот дека демографските карактеристики (возраст, пол, образованието на родителот и средина на живеење) имаат ограничено влијание врз семејната динамика. Наместо тоа, односот родител – дете се дефинира пред сè преку квалитативните аспекти на родителството – емоционална топлина, сигурна приврзаност, доследност и поддршка, но и од карактеристиките на самото дете, што треба да е тема за идно истражување.

ЗАКЛУЧОК

Во ова истражувањето беше испитана и анализирана улогата на возраста на родителите во квалитетот на односите родител – дете, со фокус на три клучни димензии на односот и тоа: емоционална блискост, фреквенцијата на конфликти и зависноста на детето од родителот. Резултатите генерално покажуваат дека возраста на родителите нема значајно влијание врз овие аспекти на семејната динамика. Наместо тоа, квалитетот на односите се покажа како посилно условен од психосоцијални и контекстуални фактори, како стилот на воспитување, емоционалната поддршка, комуникацијата и чувството на сигурна приврзаност.

Иако возраста не се потврди како стабилен предиктор, анализите откриј одредени специфични разлики. Најмладите родители пријавија пониско ниво на емоционална блискост со своите деца во споредба со родителите на возраст од 26 до 35 години. Ова сугерира дека психосоцијалната зрелост, животното искуство и стабилната социјална поддршка се важни предуслови за продлабочување на блиските односи со децата. Оттука, младите родители имаат потреба од поддршка во градењето емоционално значајни односи со децата. Тоа не значи дека тие се помалку способни, туку дека често влегуваат во родителската улога без доволна психосоцијална

подготвеност, што може да се компензира преку едукација, програми за родителство и стручна поддршка. Од друга страна, конфликтите и степенот на зависност на детето се покажаа како независни од возраста на родителите, што укажува на тоа дека овие димензии повеќе зависат од развојната фаза на детето и квалитетот на интеракциите отколку од биографските карактеристики на родителот.

Дополнително, значајни врски се потврдија меѓу блискоста и зависноста на детето, како и меѓу зависноста и нивото на конфликти. Овие резултати го потврдуваат значењето на приврзаноста и емоционалната поддршка како заштитни фактори во семејната динамика.

Сумирано, возраста на родителите има ограничено објаснувачко значење за квалитетот на односот родител – дете, а клучната улога ја имаат психосоцијалните фактори и стиловите на воспитување. Ова упатува на потребата политиките и програмите за поддршка на семејствата да бидат насочени кон зајакнување на родителските вештини, емоционалната компетентност и стратегиите за конструктивна комуникација, особено кај младите родители кои се соочуваат со повеќе предизвици. На тој начин, ќе се создадат услови за посигурни, поквалитетни и поотпорни семејни односи.

На теоретски план, истражувањето придонесува во потврдување на значењето на семејните теории како што се теоријата за системи, теоријата за развојни задачи и еколошкиот модел на Бронфенбренер. Резултатите укажуваат на важноста на индивидуалните и контекстуалните фактори во семејниот систем. Важно е да се нагласи дека во современото семејство не постои еден единствен шаблон на родителство кој гарантира успешни релации. Разликите во личноста на детето, динамиката меѓу партнерите, влијанието на проширеното семејство, како и поширокиот социјален контекст, сите имаат влијание. Но, возраста на родителите претставува показател што може да сигнализира ниво на психолошка подготвеност, стабилност и зрелост во соочувањето со родителските предизвици. Делот од истражувањето кој се однесува на конфликти покажува дека конфликтите не се нужно поврзани со возраста, што отвора простор за понатамошно истражување. Развојната психологија покажува дека конфликтите меѓу родители и деца особено се засилуваат во периодот на адолесценција, што е повеќе поврзано со животната фаза на детето, отколку со возраста на родителот.

Ова истражување ја потврдува важноста од емпириски пристап во проучувањето на семејните односи и укажува на потребата од мултидисциплинарен пристап кој ги

вклучува психологијата, социологијата и образованието. Овие резултати треба да се земат предвид и во креирањето на јавни политики и социјални програми насочени кон поддршка на родителството, посебно кај младите семејства. Како општество, имаме обврска да обезбедиме средина во која секој родител, без оглед на возраста, ќе има услови да изгради безбедна, стабилна и поддржувачка врска со своето дете.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Adamsons, K., & Rodriguez, A. (2012). Parenting expectations: Younger and older first-time parents. Marriage & Family Review, 48(5), 456–474.
2. Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum Associates.
3. Bailey, S. J. (2003). *Challenges and strengths in nonresidential parenting following divorce*. Marriage & Family Review, 35(1-2), 99-119.
4. Baker, T., Smith, L., & Green, R. (2022). Parental age and psychological maturity in parent-child interactions. *Journal of Family Psychology, 38*(2), 210–220.
5. Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. Developmental Psychology Monographs, 4, 1–103.
6. Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. Journal of Early Adolescence, 11, 56–95.
7. Belsky, J. (1997). Variation in susceptibility to environmental influence: An evolutionary argument. Psychological Inquiry, 8, 182–186.
8. Belsky, J., & Pluess, M. (2009). Beyond diathesis stress: Differential susceptibility to environmental influences. Psychological Bulletin, 125, 885–908.
9. Belsky, J., & van IJzendoorn, M. (2017). Genetic differential susceptibility to the effects of parenting. Current Opinion in Psychology, 15, 125–130.
10. Benbassat, N., & Priel, B. (2012). Parenting and adolescent adjustment: The role of parental reflective function. Journal of Adolescence, 35(2), 333-344.
11. Bergh, C., Pinborg, A., & Wennerholm, U. B. (2019). Parental age and child outcomes. *Fertility and sterility*, *111*(6), 1036-1046.
12. Blanton, M. G. (1917). The behavior of the human infant during their first days of life. Psychological Review, 24, 456–483.

13. Bohlin, G., & Hagekull, B. (2009). Parental sensitivity and children's socio-emotional health. Scandinavian Journal of Psychology, 50(5), 433-442.
14. Boivin, J., Bunting, L., Collins, J. A., & Nygren, K. G. (2009). *International estimates of infertility prevalence and treatment-seeking*. Social Science & Medicine, 69(6), 971-979.
15. Bornstein, M. H. (2002). Parenting infants. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting* (2nd ed., Vol. 1, pp. 3–43). Lawrence Erlbaum Associates.
16. Bornstein, M. (2012). Cultural approaches to parenting. Parenting: Science and Practice, 12, 212–221.
17. Braverman, A. M. (2017). *Ethical considerations of reproductive assistance: Age limits in fertility treatments*. Fertility and Sterility, 108(3), 427-432.
18. Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment* (2nd ed.). Basic Books.
19. Burt, S. A., McGue, M., Iacono, W. G., & Krueger, R. F. (2015). Parent–Child Conflict and Early Childhood Adjustment in Two-Parent Families. Journal of Abnormal Child Psychology, 43(4), 619–632.
20. Cabrera, N. J., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H., & Roggman, L. (2011). The ecology of father-child relationships: An expanded model. *Journal of Family Theory & Review, 3*(4), 236–252.
21. children's inhibition development. Journal of Applied Developmental Psychology, 35(2), 119-128.
22. Collie, R. J. (2022). Parenting in dynamic societies: A cultural perspective. Social Science Review, 48(1), 99–118.
23. Conger, R. D., Ge, X., Elder, G. H., Lorenz, F. O., & Simons, R. L. (1994). Economic Stress, Coercive Family Process, and Developmental Problems of Adolescents. Child Development, 65(2), 541–561.
24. Conger, R. D., & Patterson, G. R. (1995). It takes two to replicate: A mediational model for the impact of parents' stress on adolescent adjustment. Child Development, 66(1), 80-97.
25. Cook, W. L., Kenny, D. A., & Goldstein, M. J. (1991). Parental affective style risk and the family system: a social relations model analysis. *Journal of abnormal psychology*, *100*(4), 492.
26. Fahs, S. C., Ulberg, R., Dahl, H. S. J., & Høglend, P. A. (2022). Parental bonding and relationships with friends and siblings in adolescents with depression. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(11), 6530.
27. Fahs, S. C., Ulberg, R., Dahl, H. S. J., & Høglend, P. A. (2022). Parental bonding and

relationships with friends and siblings in adolescents with depression. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(11), 6530.

28. Fomby, P., & Musick, K. (2018). *Mothers' time, the parenting package, and links to healthy child development*. Journal of Marriage and Family, 80(4), 960-977.
29. Gallup. (2023). The Quality of Parent-Child Relationships in U.S. Families. https://news.gallup.com/poll/548381/quality-parent-child-relationships-families.aspx
30. García-Miralles, A., & Gensowski, M. (2023). Parental health and socio-emotional resilience in children. Journal of Human Resources.
31. Gaspar, T., Matos, M. G., Ribeiro, J. L., & Leal, I. (2022). Family functioning, parental age, and child well-being. Psychological Studies, 67(3), 252-260.
32. Gladstone, G. L., & Parker, G. B. (2005). The role of parenting in the development of psychopathology: An overview of research using the Parental Bonding Instrument. *Psychopathology and the family*, 21-33.
33. Golombok, S., Ilioi, E. C., Blake, L., Roman, G. D., & Jadva, V. (2017). A longitudinal study of families formed through reproductive donation: Parent-adolescent relationships and adolescent adjustment at age 14. Developmental Psychology, 53(10), 1966-1977.
34. Goodman, R., Meltzer, H., & Bailey, V. (1998). *The Strengths and Difficulties Questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version*. European Child & Adolescent Psychiatry, 7(3), 125-130.
35. Grotevant, H. D., & Cooper, C. R. (1986). Individuation in family relationships: A perspective on individual differences in the development of identity and role-taking skill in adolescence. Human Development, 29(2), 82-90.
36. Guo, Y., Collie, R., & Martin, J. (2023). Parenting style effects on child socio-emotional competence. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 64(3), 317-327.
37. Heijligers, M. L. C., et al. (2018). Socio-emotional outcomes in children born via PGD to older parents. Human Reproduction, 33(11), 2150-2160.
38. Hossain, Z. (2013). Parenting across cultures: Childrearing, motherhood and fatherhood in non-Western cultures. Springer.
39. Hur, Y. (2014). Parental age and resilience in single-parent families. Ohio State University Theses and Dissertations.
40. Ishii, J., Kodaka, F., Miyata, H., Yamadera, W., Seto, H., Inamura, K., ... & Shigeta, M. (2020). Associations between parental bonding during childhood and functional recovery in patients with schizophrenia. *Plos one*, *15*(10), e0240504.
41. Johnson, M., & Li, F. (2019). Generational shifts in parenting practices: The impact of

age on family dynamics. *Social Science Review, 47*(3), 312–329.

42. Johnson, M., & Li, F. (2019). Generational shifts in parenting practices. Social Science Review, 47(3), 312–329.
43. Jones, A. (2021). Age and adaptation in parenting: A comparative study of young and older parents. *Parenting and Child Development, 29*(1), 45–63.
44. Jones, A. (2021). Age and adaptation in parenting: A comparative study. Parenting and Child Development, 29(1), 45–63.
45. Kim, H. O., & Hoppe-Graff, S. (2001). Mothers' roles in traditional and modern Korean families: The consequences for parental practices and adolescent socialization. Asia Pacific Education Review, 2(2), 85–93. https://doi.org/10.1007/BF03024935
46. Korja, R., et al. (2014). The role of parental psychological health in children's emotional regulation. Early Human Development, 90(8), 441-447.
47. Krauss, M., Lee, R., & Shek, Y. (2020). Age and authority: Parenting styles in focus. International Journal of Family Studies, 55(4), 289–301.
48. Kurt, I. (2023). *Comprehensive review on parenting and technology: Opportunities and challenges in the 21st century*. European Journal of Social Science Education and Research
49. Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. Journal of Youth and Adolescence, 29(1), 45-59.
50. Lansford, J. E., Sharma, C., Malone, P. S., Woodlief, D., Dodge, K. A., Oburu, P., … & Tirado, L. M. U. (2014). Parenting and child adjustment in different types of households: A study in nine countries. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 79*(1), 1–160.
51. Laursen, B., & Collins, W. A. (2009). Parent–child relationships during adolescence. In R. M. Lampic, C., Skoog Svanberg, A., Karlström, P., & Tydén, T. (2006). *Fertility awareness, intentions concerning childbearing, and attitudes towards parenthood among female and male academics*. Human Reproduction, 21(2), 558-564.
52. Le Forner, H. (2021). Time investment in parent-child relationships among older parents. Social Sciences, 10(2), 45-60.
53. Leadbeater, B. J., & Desjardins, T. L. (2017). The impact of age on parental emotional support. Emerging Adulthood, 5(4), 239-250.

54. Lee, E. J., Zhou, Q., Eisenberg, N., & Wang, Y. (2017). Bidirectional relations between parenting stress and child behavior problems: The role of parent age. *Journal of Family Psychology, 31*(5), 542–552.
55. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (3rd ed., Vol. 2, pp. 3–42). Wiley.
56. Li, Y., et al. (2018). Socio-emotional health inequalities in children across parental age. SSM - Population Health, 5, 114-123.
57. Lung, F. W., Shu, B. C., Chiang, T. L., & Lin, S. J. (2009). Parental mental health, education, age at childbirth and child development from six to 18 months. *Acta Paediatrica*, *98*(5), 834-841.
58. Mac Dougall, K., Beyene, Y., & Nachtigall, R. D. (2012). *Inconvenient biology: Advantages and disadvantages of first-time parenting after age 40 using in vitro fertilization*. Human Reproduction, 27(4), 1058-1066.
59. Martinez, D., & Chen, Y. (2020). Age and experience: Understanding the effects of parental age on family relationships. *International Journal of Family Studies*, *55*(4), 289–301.
60. Matte-Gagné, C., et al. (2015). Parental autonomy support and children's socio-emotional adjustment. Journal of Youth and Adolescence, 44(1), 159-169.
61. Mlinarević, V., & Zec, R. T. (2021). Contemporary parenting in different cultures. Faculty of Education Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Retrieved from https://www.academia.edu/download/90041200/1108451.Intercultural_Education_2020_web_9.pdf#page=244
62. Muyibi, A. S., Ajayi, I. O. O., & Irabor, A. E. (2010). Relationship between adolescents' family function with socio-demographic characteristics and behavior risk factors in a primary care facility. African Journal of Primary Health Care and Family Medicine, 2(1), 1-5.
63. Muyibi, A. S., Ajayi, I. O. O., Irabor, A. E., & Ladipo, M. M. (2010). Relationship between adolescents' family function with socio-demographic characteristics and behaviour risk factors in a primary care facility. *African journal of Primary health care and Family Medicine*, *2*(1), 1-7.
64. Nguyen, T. (2018). The role of parental age in shaping childhood resilience and adaptability. *Journal of Child and Adolescent Behavior*, *23*(5), 492–509.
65. Nomaguchi, K., & Milkie, M. A. (2020). Parenthood and well-being: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, *82*(1), 198–223.

66. Noonan, K., et al. (2018). Maternal age and child outcomes in the UK Millennium Cohort. Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics, 39(5), 398-407.
67. Ong, S. Q., et al. (2018). Parental age, attachment style, and children's socio-emotional outcomes. European Child & Adolescent Psychiatry, 27(4), 521-530.
68. Ortiz, D., & Barnes, C. (2019). Parental age, stress, and children's temperament. Early Child Development and Care, 189(10), 1603-1615.
69. Padilla-Walker, L. M., & Christensen, K. J. (2011). Empathy and self-regulation as mediators between parenting and adolescents' prosocial behavior toward strangers, friends, and family. *Journal of Research on Adolescence, 21*(3), 545–551.
70. Parker, K., & Wang, W. (2013). Modern parenthood. Pew Research Center. http://genderedinnovations.stanford.edu/institutions/Modern%20Parenthood%20%7C%20Pew%20Social%20%26%20Demographic%20Trends.pdf
71. Parsons, P. A. (1964). Parental age and the offspring. The quarterly review of Biology, 39(3), 258-275.
72. Pearce, A., et al. (2014). Family structure and child well-being. Longitudinal and Life Course Studies, 5(3), 255-270.
73. Poon, L. W., & Knight, B. G. (2012). Age differences in coping: The role of emotional regulation. The Gerontologist, 52(6), 782-791.
74. Powell, B., Steelman, L. C., & Carini, R. M. (2006). Advancing age, advantaged youth: Parental age and the transmission of resources to children. *Social forces*, *84*(3), 1359-1390.
75. Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Malone, P. S., Pastorelli, C., Skinner, A. T., … & Oburu, P. (2015). Perceived mother and father acceptance-rejection predict four unique aspects of child adjustment across nine countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 56*(8), 923–932.
76. Rad, D., Stoian, C. D., & Gana, M. (2023). Family functioning, parental attachment, and students' academic success. Journal of Innovation and Psychology Development, 4(3), 45-60.
77. Riley, G., & Gray, P. (2013). *The challenges and benefits of unschooling according to 232 families who have chosen that route*. Journal of Unschooling & Alternative Learning, 7(14), 1-27.
78. Rose, A., et al. (2018). Longitudinal effects of parental age on children's language and social adjustment. Early Education and Development, 29(4), 537-551.
79. Salimiha, R., et al. (2018). Maternal employment and child socio-emotional outcomes.

International Journal of Public Health, 63(4), 473-483.

80. Sharma, A. (2016). Relationship between parental bonding and factors of aggression among adolescents. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, *7*(1).
81. Shaw, D. S., Hyde, L. W., & Brennan, L. M. (2004). Early emotional support and long-term health outcomes. Psychology and Aging, 19(1), 4-15.
82. Sigle, W., & Kravdal, Ø. (2021). *The economic impact of parental age on child outcomes in Norway*. Comparative Population Studies, 46, 223-240.
83. Silverstein, M., & Bengtson, V. L. (1997). Intergenerational solidarity and the structure of adult child-parent relationships in American families. *American journal of Sociology*, *103*(2), 429-460.
84. Simpkins, S. D., Bouffard, S. M., & Dearing, E. (2009). Adolescent adjustment and patterns of parents' behaviors in early and middle adolescence. Journal of Research on Adolescence, 19(3), 471-493.
85. Smetana, J. G. (2011). *Adolescents, families, and social development: How teens construct their worlds*. Wiley-Blackwell.
86. Stearns, P. N. (2019). Modern history of parenting. In Handbook of Parenting. Taylor & Francis.
87. Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. Journal of Research on Adolescence, 11(1), 1-19.
88. Trillingsgaard, T., & Sommer, D. (2018). Parental age and disciplinary practices in Denmark. Scandinavian Journal of Psychology, 59(2), 115-123.
89. University of California, Riverside. (2016). *Parents Don't Get How Negative They Seem to Their Teenagers*. Time. https://time.com/4604907/parents-dont-get-how-negative-they-seem-to-their-teenagers/
90. Yu, J. J., Gamble, W. C., & Kim, J. Y. (2016). Family stress, parenting, and children's social competence: Mediating roles of parent–child closeness and conflict. *Journal of Child and Family Studies, 25*(9), 2838–2848.
91. Zimmerman, M., & McCarty, C. (2005). Parental emotional support and subsequent child behavior problems. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 46(8), 928-938. Link
92. Zondervan-Zwijnenburg, M. A., Veldkamp, S. A., Neumann, A., Barzeva, S. A., Nelemans, S. A., van Beijsterveldt, C. E., ... & Boomsma, D. I. (2020). Parental age and offspring childhood mental health: A multi-cohort, population-based investigation. *Child Development*, *91*(3), 964-982.

ПРИЛОГ

ПРАШАЛНИК

Тврдењата се одговараат според Ликертова скала од пет степени според која:

1 - Сигурно не важи

2 - Речиси не важи

3 - Неутрален / Не сум сигурен

4 - Делумно важи

5 - Сигурно важи

Бр.	Тврдење	Одговор				
1	Споделувам нежна, топла врска со моето дете.					
2	Моето дете и јас секогаш се бориме еден со друг.					
3	Ако е вознемирено, моето дете ќе бара утеха од мене.					
4	Моето дете се чувствува непријатно со физичка наклонетост или допир од мене.					
5	Моето дете ја цени својата врска со мене.					
6	Моето дете се чувствува повредено или засрамено кога го коригирам.					
7	Моето дете не сака да прифати помош кога му е потребна.					
8	Кога го пофалувам моето дете, тоа блеска од гордост.					
9	Моето дете силно реагира на разделба од мене.					
10	Моето дете спонтано споделува информации					

	за себе.					
11	Моето дете е премногу зависно од мене.					
12	Моето дете лесно се налутува на мене.					
13	Моето дете се обидува да ме задоволи.					
14	Моето дете чувствува дека го третирам неправедно.					
15	Моето дете бара помош од мене кога навистина не му е потребна.					
16	Лесно е да бидам во синхронизација со чувствата на моето дете.					
17	Моето дете ме гледа како извор на казна и критика.					
18	Моето дете изразува повреденост или љубомора кога поминувам време со други деца.					
19	Моето дете останува налутено или е отпорно откако ќе биде дисциплинирано.					
20	Кога моето дете се однесува лошо, реагира на мојот поглед или тон на гласот.					
21	Справувањето со моето дете ми ја одзема енергијата.					
22	Забележав дека моето дете ги копира моите однесувања или начини на правење работи.					
23	Кога моето дете е во лошо расположение, знам дека ќе имаме долг и тежок ден.					
24	Чувствата на моето дете кон мене можат да бидат непредвидливи или да се менуваат одеднаш.					
25	И покрај моите најдобри напори, не се чувствувам пријатно како моето дете и јас се разбираме.					
26	Често размислувам за моето дете кога сум на работа.					

27	Моето дете плаче или моли кога сака нешто од мене.					
28	Моето дете е подмолно или манипулативно кон мене.					
29	Моето дете отворено ги споделува своите чувства и искуства со мене.					
30	Моите интеракции со моето дете ме прават да се чувствувам ефективно и самоуверено како родител.					

A